

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

**ERASMUS+: Proměna postojů, názorů a identity výměnných
studentů**

Bakalářská práce

Autor: Karolína Malá
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Zdenka Sokolíčková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Karolína Malá
Studium:	P16P0778
Studijní program:	B6107 Humanitní studia
Studijní obor:	Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce:	ERASMUS+: Proměna postojů, názorů a identity výměnných studentů
Název bakalářské práce AJ:	ERASMUS+: Changing attitudes, opinions and identity of exchange students

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Téma této bakalářské práce je zvoleno na základě absolvování dvou výměnných pobytů programu Erasmus+, které přivedly studentku k otázce, jak program mění postoje a názory studenta, který se na určitou dobu octne v roli migranta každodenně se potýkajícího s interkulturní komunikací, procházejícího kulturním šokem, akulturací a adaptací s přijetím některých prvků nové kultury. Praktická část bakalářské práce má podobu kvalitativního výzkumu, metodou jsou biografické rozhovory s absolventy programu Erasmus o jejich výjezdu a následném návratu. Práce je doplněna o poznámky a zkušenosti autorky.

BAUMAN, Zygmunt. *Globalization: The Human Consequences*; Columbia University Press, New York, 1998

BERRY, John W., YPE H. POORTINGS, Marshall H. SEGALL a Pierre R. DASEN. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 2002

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000

WARD, C. A., BOCHNER, S., & FURNHAM, A. *The psychology of culture shock*. Hove, East Sussex, Routledge, 2001

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Zdenka Sokolíčková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Bc. Miloš Zapletal, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „ERASMUS+: Proměna postojů, názorů a identity výměnných studentů“ zpracovala samostatně a použila k jejímu vypracování pouze uvedené zdroje a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 6. 2020

.....

Karolína Malá

Poděkování

Poděkování patří především Mgr. Zdeně Sokolíčkové, Ph.D., za metodické vedení, veškerou pomoc, ochotu a věnovaný čas během zpracovávání této bakalářské práce. Mezi dalšími, kteří si zaslouží zvláštní poděkování, jsou všichni respondenti z praktické části práce, kteří se rozhodli se mnou sdílet jejich myšlenky a poznatky z výměnného studijního pobytu.

Anotace

MALÁ, Karolína. *ERASMUS+: Proměna postojů, názorů a identity výměnných studentů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 56 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce je vypracována studentkou oboru Transkulturní komunikace, která absolvovala výměnný studijní program Erasmus dvakrát a přivedlo ji to k otázkám o vlivu programu a pobytu v jiné kultuře na život studenta. Práce se zaměřuje na to, jak program mění postoje a názory studenta, který se na určitou dobu ocitne v roli migranta každodenně se potýkajícího s interkulturní komunikací, procházejícího kulturním šokem, akulturací a adaptací s přijetím některých prvků nové kultury.

Praktická část bakalářské práce má podobu kvalitativního výzkumu, metodou jsou biografické rozhovory s absolventy programu Erasmus o jejich výjezdu a následném návratu. Kromě samotného sběru dat se též zaměřuje i na psychické a pocitové vnímání jednotlivce po celou dobu procesu a jak tato stránka ovlivnila zahraniční zkušenost s následným návratem. Praktická část je doplněna o poznámky a zkušenosti autorky. Cílem zkoumání je zjistit, jak velkou změnu v životě studenta způsobí výměnný program Erasmus a v jak velkém rozmezí působí při zpětné integraci do kultury vlastní. Dalším zkoumaným bodem výzkumu je, jaké jsou společné fáze, kterými prochází každý výměnný student a které z nich můžeme zařadit mezi nejčastější.

Klíčová slova: Identita, kultura, multikulturalismus, Erasmus+ program

Annotation

MALÁ, Karolína. *ERASMUS+: Changing attitudes, opinions and identity of exchange students*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 56 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis was written by the student of Transculture communication, who attended Erasmus + program twice. Gained experience led her to think about questions of influence and affection to students from exchange programs and living abroad in foreign cultures. Thesis is oriented about changing of attitudes, opinions and identity of exchange student, which is in everyday contact with intercultural communication, going through culture shock, acculturation, adaptation and adoption of some new elements from another culture. Practical part of bachelor thesis is qualitative research, done by method of biographical interviews with students, who were members of exchange program Erasmus +. They are describing their experience during program and mainly after.

Practical part also addresses psychical perception throughout exchange process, which could have fundamental impact as well. The main goal of research is to find out, how big impact Erasmus program causes in life of an exchange student and if it affects integration back to own culture. Another research point is to find out common phases, which every exchange student has to come through and choose the most frequent one.

Keywords: Identity, culture, multiculturalism, Erasmus+ programme

Obsah

1	Úvod	9
1.1	Rámcové uvedení do tématu	11
2	Teoretická část	15
2.1	Erasmus+ program	15
2.1.1	Historie	15
2.1.2	Cíle programu	16
2.1.3	Česká republika	17
2.1.4	Systém výběrového řízení, základní podmínky a finanční podpora studijního pobytu Erasmus+	19
2.2	Změny nastávající při kontaktu s novou kulturou	22
2.2.1	Kultura, enkulturace a akulturace	22
2.2.2	Postoje	24
2.2.3	Modely přátelství mezi výměnnými studenty	26
2.2.4	Identita	29
2.2.4.1	Národní a evropská identita.....	31
2.2.5	Kulturní šok	33
2.2.5.1	Kulturní šok, jeho fáze a ovlivňující faktory.....	34
2.2.5.2	Opačný kulturní šok	36
3	Praktická část	39
3.1	Otázky výzkumu	40
3.2	Základní předpoklady	41
3.3	Rozhovory	42
3.3.1	Rozhovor 1	43
3.3.2	Rozhovor 2	43
3.3.3	Rozhovor 3	43
3.3.4	Rozhovor 4	44
3.3.5	Rozhovor 5	44
3.4	Analýza a vyhodnocování výzkumné části.....	45

4	Závěr	53
5	Seznam použité literatury	56
	Bibliografie	56
	Internetové zdroje	58
6	Seznam obrázků	60

1 Úvod

V současné době 21. století neboli v době globalizace, multikulturalismu, překračování hranic a neomezené volby možností se daleko častěji setkáváme na středních, a především vysokých školách s nabídkou studijních či pracovních pobytů v zahraničí. Není výjimečné od studentů a dospívající populace slyšet, že je láká vycestovat za hranice tzv. „na zkušenou“, naučit se větší zodpovědnosti a soběstačnosti, přiučit se něčemu novému.

Kromě toho nám cesta za hranice poskytuje dva stěžejní přínosy. Prvním je rozšíření znalostí cizího jazyka, který tvoří pro mnoho lidí jeden z nejpřednějších faktorů při rozhodování, zda překročit hranice země a hranice svého komfortu a na pobyt se vydat. Obecně se v dnešní společnosti, která se stává více multikulturní, považuje za automatické, že by člověk měl umět minimálně jeden cizí jazyk na komunikační úrovni. Tudiž i v požadavcích na mnohé pracovní pozice můžeme nalézt kolonku znalosti cizích jazyků, které jsou následně formou pohovorů prověřovány. Proto je naplnění tohoto faktoru považováno studenty zvažujícími cestu za velmi přínosné nejen pro momentální situaci a schopnost si popovídat s člověkem z jiné země, ale též jako pozitivní bod při budoucí volbě zaměstnání. Dalším přínosem, který možnost vycestování nabízí, je poznání odlišné kultury, se kterou bude student po určitou dobu v kontaktu. Zde záleží, do které cílové destinace se student vydává a jak velké tím vzniknou kulturní rozdíly. Střet s jinou kulturou s sebou nese pojmy jako je adaptace, asimilace a kulturní šok, které budou v průběhu bakalářské práce představeny. V mnoha případech je poznání nové kultury přínosné, jelikož si díky němu člověk rozšíří své znalosti, získá mnoho vědomostí o cizí zemi, ale i o sobě samém.

Na začátku práce bude představen samotný program Erasmus+, který přes dvacet pět let umožňuje studentům, učitelům a dobrovolníkům vycestovat a nasbírat zkušenosti v zahraničí a který již využilo více než 3,3 milionů lidí.¹ Více se kapitola o výměnném pobytu Erasmus+ bude soustřeďovat na část programu, která je zaměřená na

---

¹ *Erasmus: Facts, Figures & Trends* [online]. 2014 [cit. 2019-10-08]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/erasmus-plus-facts-figures_en.pdf

vysokoškolské studenty a jejich studijní a pracovní mobility a stává se tak díky ní nejznámějším výměnným programem v Evropě.

Práce bude obohacena i o subjektivní poznámky autorky díky její osobní zkušenosti se samotným programem, který absolvovala dvakrát, a to v Litvě a Itálii. Bude představeno, co s sebou program Erasmus přináší, jako kupříkladu zmiňovaný kontakt s novou kulturou, opačný kulturní šok, přínosy a následky programu. Tím se dostáváme k samotnému cíli práce, kdy je úkolem zjistit, jakou změnou postojů, názorů a celkové identity studenti, kteří se pro výměnný program rozhodli, prošli.

Praktická část bakalářské práce probíhala formou kvalitativního výzkumu, a to prostřednictvím biografických rozhovorů, ke kterým byli přizváni respondenti z předchozích studijních pobytů autorky. Kromě samotného sběru dat se výzkum zaměřoval i na psychické a pocitové vnímání jednotlivce po celou dobu procesu a jak tato stránka ovlivnila zahraniční zkušenost s následným návratem. Přínosné je, že se výzkum týkal Erasmus+ studentů z ročníku 2018/2019, kteří tak mohli situaci posoudit s mírným odstupem a rozvážným celkovým zhodnocením. Do popředí vystoupily společné změny, které výměnný student vnímá a kterými prochází během svého pobytu, ale i po něm. Do závěru bakalářské práce budou vybrány ty nejčastější, které budou rozšířeny o subjektivní zkušenost a komentář autorky.

Vysokoškolský obor Transkulturní komunikace poskytuje studentům během celé doby studia nespočet úhlů pohledu na odlišné kultury, a to se zaměřením na kultury původní, primitivní, až po kultury novodobé, moderní a s nimi spojené teorie. Zároveň obor umožňuje svým studentům náhled na politické dění, aktuální ale i historickou situaci ve světě a zodpovídání etických, filosofických a psychologických otázek týkajících se života jedince ve společnosti. Při zamyšlení nad klíčovými pojmy celého studia, které není však pouze studiem, ale i určitým životním směrem mnoha studentů a absolventů, se jednoznačně naskýtají pojmy jako kultura, jedinec, identita, komunikace a vzájemné střetávání kultur. Podobné klíčové pojmy mimo jiné vyplývají i při definování výměnných studijních programů v zahraničí, jako je právě program Erasmus+. Zahraniční studijní pobyt se tak stává i vhodným prostředím a zkušeností pro studenta oboru Transkulturní komunikace, který si díky takové zkušenosti může v praxi ověřit své nabyté vědomosti a poznatky z dob studia. Samotná účast na výměnném pobytu může být

považována za určitý osobní terénní výzkum studenta. Následně se jednotlivec může zaměřit na vybrané téma vycházející ze zahraničního studijního pobytu a zkušeností s ním spojených, a pokusit se o výzkum spadající pod již zmiňované stěžejní směry a teorie oboru Transkulturní komunikace.

1.1 Rámcové uvedení do tématu

Teoretická část bakalářské práce je vypracována na základě vybrané odborné literatury orientované zejména na kulturně antropologické, interkulturní a psychologické disciplíny. Zprvu považuji za důležité si představit některé základní pojmy pocházející ze jmenovaných vědních disciplín, se kterými je možné se setkat ve spojitosti s ústředním tématem této bakalářské práce a které bývají někdy vzájemně zaměňovány.

Prvním termínem, který je v současné době často skloňován a který se týká mnoha společností, je pojem multikulturalismus. Již z názvu je možné identifikovat, že se pojem týká určitého smýšlení a ideálu o mnohosti kultur. Ideologií multikulturalismu je předpoklad, že v jednom státu spolu mohou žít ve vzájemné toleranci odlišné kulturní a etnické skupiny zachovávající si i nadále své kulturní charakteristiky, náboženské vyznání, jazyk, sociálně-ekonomické postavení a další hodnoty, které jim jsou vlastní a které je právě definují jako odlišné od jiných jednotlivců či skupin. Na takovém základu společně utváří rovnocennou multikulturní společnost, ve které není žádná z přítomných skupin skupinou nadřazenou, dominantní, a jejímž cílem je sjednocení populace bez ohlížení se na rozdílnosti původu, rasy, kultury, přesvědčení či vyznání. Avšak jednoznačně, souhrnně definovat zmiňovaný pojem nelze, a to především díky kvantitě odborných publikací, ve kterých se autoři pojmem zabývají. „*Jednou je jim míněn určitý typ společenské situace, jindy se jedná o vědeckou teorii, politický cíl, vizi či ideál anebo soubor praktických či edukativních strategií, které směřují k naplnění tohoto ideálu. Zároveň je multikulturalismus klasifikován jako ideologie, koncept, princip, diskurz či hnutí, ale také jako hodnota, postoj, problém nebo výzva.*“²

Jak je již patrné, termín multikulturalismus přináší mnoho významových skutečností. Dalšími metodami, jak se pokusit termín vymežit, je jeho uchopení za

---

² HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 9.

pomocí čtyř odlišných dimenzí, a to jakožto stavu, procesu, vědecké teorie nebo společenského cíle. Z hlediska stavu chápeme multikulturalismus jako „*koexistenci různých sociokulturních skupin se specifickými systémy institucí, tradic, významů, postojů a hodnot. Mezi těmito skupinami nemusí nutně docházet k interakci či spolupráci.*“³ Jako proces představuje multikulturalismus „*dynamickou výměnu kulturních statků, vzájemné ovlivňování různorodých kulturních systémů, případně i vznik systémů kvalitativně nových (tzv. melting pot).*“⁴ Termín může dále představovat „*transdisciplinární vědeckou teorii, která se zabývá různými aspekty sociokulturní diverzity. V centru zájmu stojí pluralita světů, sociokulturních vzorců, komunikačních kódů a zkoumání možností přechodů a směny mezi relativně uzavřenými kulturními systémy. Teorie takového multikulturalismu kombinuje antropologické, filosofické, sociologické, psychologické a další přístupy.*“⁵ Poslední jmenovanou metodou definování je vnímání multikulturalismu jakožto společenského cíle. „*Multikulturalismus znamená úsilí o vytvoření pluralitní společnosti zahrnující množství odlišných sociokulturních skupin. Soužití je založeno na principech tolerance, respektu, dialogu a konstruktivní spolupráci, kdy je nedílnou složkou a hlavním nástrojem interkulturní výchova.*“⁶

Ve své stati o multikulturalismu popisuje Tomáš Hirt tři dimenze multikulturalistického diskurzu, a to deskriptivní dimenzi, normativní dimenzi a dimenzi praktickou neboli aplikovanou. Právě poslední jmenovaná, aplikovaná dimenze multikulturalistického diskurzu nás v rámci této bakalářské práce zajímá nejvíce. Jedná se o uskutečnění a naplnění ideálu, zmiňovaného společenského cíle, kdy je stěžejním záměrem nastolení rovnosti občanů, a to ve všeobecném měřítku nebo občanů ze znevýhodněných skupin.⁷ „*Multikulturalismus, aplikovaný do praxe prostřednictvím multikulturní/interkulturní výchovy, se může skutečně jevit jako nástroj tvorby a rozvoje etnických diferencí, respektive identit, potvrzující členění společnosti na základě rasové/národní/etnické identity.*“⁸ Aplikovaný multikulturalismus, který vnímá

---

³ ŠVARCOVÁ, Eva. *Slovníček pojmů k multikulturní výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 27.

⁴ Tamtéž

⁵ Tamtéž

⁶ Tamtéž

⁷ HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 53.

⁸ PREISSOVÁ, Andrea. *Multikulturalismus – ztracené paradigma*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 78.

multikulturalitu jako fenomén působící v našem současném světě a mající kořeny v minulosti, se orientuje na porozumění všem sférám, kde se spolu setkávají odlišné kultury, populace, civilizace a další uskupení jednotlivců nesoucí vlastní hodnoty a charakteristiky. Praxe se uplatňuje zejména v oborech jako jsou oblasti vzdělávání, veřejné politiky, veřejné správy a sociálních služeb, které se snaží zajistit šíření myšlenek, jak fungovat v rámci současného multikulturního prostředí v co nejvyšší míře tolerance a respektu. Nejvýznamnější metodu praxe představuje zmiňovaná multikulturní výchova. Ta je souhrnem multidimenzionálních aspektů a aplikováním faktorů pocházejících z výzkumů interkulturní psychologie, které následně využívá v různých směrech edukace. A to kupříkladu ve školských institucích nebo v rámci celoživotního vzdělávání.⁹

Ve vědních sférách, jako například v interkulturním managementu, interkulturní psychologii nebo interkulturní komunikaci, se často setkáváme s termínem interkulturní. Latinské slovo „inter“, znamenající mezi, nám může být nápomocné k pochopení a následnému definování daného termínu. Takový překlad nás odkazuje k pojmu „mezikulturní“, který mnohokrát slouží právě jako synonymum pro termín „interkulturní“. Dále záleží na konkrétní vědní disciplíně, která se interkulturní rovinou výzkumu zabývá. Jednou z nejznámějších disciplín je interkulturní komunikace, která se jako vědní obor zabývá procesy komunikace a sdělování informací mezi jedinci pocházejícími z odlišných kultur, národů, etnických a dalších jiných možných uskupení. Tu charakterizuje Jan Průcha jako „*termín označující procesy interakce a sdělování probíhající v nejrůznějších typech situací, při nichž jsou komunikujícími partnery příslušníci jazykově a/nebo kulturně odlišných etnik, národů, rasových či náboženských společenství*.“¹⁰ Právě zmiňovaný vědní obor je jedním z klíčových směrů této bakalářské práce, která s tezí a pravidly interkulturní komunikace pracuje. Zejména tak ve výzkumné části vyhotovené na základě vzájemných interakcí a sdělování dotazujícího a dotazovaného na mezikulturní úrovni.

Kulturní pluralismus, který bývá zaměňován za multikulturalismus, je též myšlenkovým a politickým směrem představujícím soužití více kultur v jedné

---

⁹ ŠVARCOVÁ, Eva. *Slovníček pojmů k multikulturní výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 27.

¹⁰ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010, s. 16.

společnosti. Pluralismus nastává, pokud v jedné společnosti vedle sebe žije více skupin rozličných kultur, avšak jedna je vždy dominantní většinou. Menšinové skupiny si nadále udržují své kulturní prvky, identitu, hodnoty a jsou takto akceptovány majoritní skupinou, se kterou udržují vzájemný kontakt a komunikaci. Každá kultura má své vlastní, autonomní právo na to si uchovávat svou jedinečnost a nenechat kultury odlišné její tradice potírat. Některé kulturní systémy však na tuto autonomii kladou velký důraz a snaží se zamezit proniknutí tajemství svých kulturních vztahů navenek. Podobně tomu je i v opačném směru, kdy si silně brání svojí kulturní hranici a odmítají proniknutí jakéhokoliv cizího kulturního prvku. Kdyby však ve světě existovaly pouze takové kultury, které se nikterak neprolínají, naopak spíše stojí v opozici a prosazují pouze své vlastní duchovní a materiální hodnoty, docházelo by k permanentnímu globálnímu střetu kultur a civilizací. Z takového hlediska je momentálním úkolem snaha o docílení vzájemné harmonie a respektu pluralitních kulturních systémů.¹¹ „*Pluralismus je součástí multikulturalismu v tom smyslu, že prosazuje záměr, aby příslušníci jiných kultur měli právo na uchování svých kulturních, nepřeložitelných a nesdělných tajemství, pokud tím ovšem násilnými prostředky nenaruší svobodnou vůli příslušníků kultur jiných, odlišných. Je to potřebná součást řešení menšinové politiky, která vede k harmonizaci etnických vztahů a umožňuje jednotlivým kulturám rozvíjet svoji svébytnost v rámci jednotného politického společenství.*“¹² Podmínkami takového jednání a ustanovení je zaprvé předpoklad plnohodnotného respektování základní ústavy a pravidel daného státu všemi kulturními společnostmi vyskytujícími se na jeho území. Zadruhé předpoklad, že žádná ze společností se nebude uzavírat nebo stavět do opozice vůči jiným takovou měrou, aby poškozovala zájmy a práva ostatních. Kulturní pluralismus se tak snaží nalézt řešení, jak ve vzájemné pospolitosti může žít více kultur, a pohlíží na pozitivní a negativní vlivy a dopady takového fungování. Oproti tomu multikulturalismus takovou možnost soužití pokládá za automaticky možnou a bezkonfliktní.¹³

---

¹¹ BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012, s. 59-64.

¹² BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012, s. 60.

¹³ SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Karolina KŘÍŽOVÁ. Praha: Dokořán, 2011 s. 14–20.

2 Teoretická část

2.1 Erasmus+ program

V Evropě se program Erasmus+ řadí mezi jeden z nejznámějších výměnných programů, kterého se mohou zúčastnit studenti, učitelé, učni, dobrovolníci, vedoucí mládeže a funkcionáři amatérských sportovních organizací.¹⁴ Umožňuje tak různým skupinám zlepšit jejich kvalifikaci a dovednost, ať už formou vycestování na studijní pobyt, nebo finanční podporou různých mládežnických organizací a vzdělávacích zařízení.

2.1.1 Historie

Erasmus program byl spuštěn v červnu roku 1987, avšak nápad umožnit studentům zahraniční mobilitu s výměnnými pobyty přišel už v roce 1969. Italská pedagožka Sofia Corradi, která je od té doby přezdívána jako „Mamma Erasmus“, začala během svého působení o zahraničních možnostech pro studenty uvažovat a své ideály nadále šířit v akademických sférách, aby se dostaly více do podvědomí. Díky studentské organizaci AEGEE, která se po celou dobu působení zaměřuje na podporu tolerance evropské společnosti bez limitů, mohl být program nakonec uskutečněn. Program nese jméno po významné osobnosti renesančního období z Nizozemska, a tím je Desiderus Erasmus z Rotterdamu. Avšak samotný název utváří i písmena z definice, kterou se program charakterizuje, „EuRopean community Action Scheme for the Mobility of University Students“¹⁵. Prvními členskými zeměmi programu byly Dánsko, Německo, Francie, Irsko, Belgie, Itálie, Nizozemsko, Portugalsko, Španělsko a Velká Británie. V prvním akademickém roce působení programu vycestovalo 3244 studentů ze zmiňovaných zakladatelských zemí. Díky spolupráci se studentskou organizací AEGEE a Evropskou komisí byl program zařazen pod vzdělávací program Socrates. V průběhu následujících let se poté rozrůstal o nové členské země, tím se diametrálně

---

¹⁴ *Erasmus+: O programu* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>

¹⁵ *EDUCATION & TRAINING: History of the ERASMUS programme* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20130404063516/http://ec.europa.eu/education/erasmus/history_en.htm

zvyšovalo i číslo zúčastněných studentů, kteří na výměnné pobyty vyjížděli. V roce 2002 tak bylo dosaženo jednoho milionu výměnných studentů. Nerozrůstal se pouze o členské země a počty výměnných studentů, ale i o partnerské organizace a ustanovená pravidla. Proto byla roku 2003 Evropskou komisí vyhlášena tzv. Erasmus University Charter, což je soubor pravidel umožňující vysokým školám účast v programu pro aktivity evropské spolupráce.¹⁶ *V současné době se program skládá z 28 zemí z Evropské unie, členských států Evropského hospodářského prostoru, což je Norsko, Island a Lichtenštejnsko, dále Turecko, bývalá Jugoslávská republika, Makedonie a partnerské země, které sousedí s Evropskou unií, kupříkladu Bělorusko, Alžírsko, Ukrajina, Rusko, Egypt, Izrael a další.*¹⁷

V roce 2014 se program přejmenoval z původního názvu Erasmus na Erasmus plus (Erasmus+). V té době došlo k přidání více možností využití programů s novými reformami (např. změna doby a počtu vycestování).¹⁸

2.1.2 Cíle programu

Erasmus+ program, který se zaměřuje na vzdělávání mladistvých a dospělých ve spolupráci s Evropskou unií, si klade za stěžejní cíle snížení nezaměstnanosti, růst a rozvoj na profesní, ale i osobní úrovni, soudružnost a rovnost ve společnosti, aktivitu týkající se státní příslušnosti, ale i podporu při kooperaci se zahraničními institucemi se zaměřením na navýšení znalostí a zkušeností jedince.¹⁹

Evropská unie si je vědoma nezaměstnanosti, která se týká především mladých lidí, kteří po vystudování nemohou najít vhodnou práci kvůli vysokým požadavkům a nárokům ze strany zaměstnavatele. Vyššího procenta zaměstnanosti chce Evropská unie docílit díky vyšší podpoře školství a učebních programů, podporou pracovních

---

¹⁶ *Erasmus+: The EU programme for Education, Training* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/erasmus-plus-in-detail_en.pdf

¹⁷ *Erasmus+: O programu* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>

¹⁸ *EF průvodce Erasmusem: Rozdíl mezi Erasmus a Erasmus+* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.ef-czech.cz/erasmus/>

¹⁹ *Education and Training* [online]. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en

příležitostí, navýšením investic do rozvoje profesního poradenství a konzultačních služeb, ale i podporou mobilit týkajících se studia a stáží v zahraničí.

Díky mobilitám studenti nabývají nových znalostí, které mohou nadále využívat v praxi, a samotný záznam zahraničního studia nebo stáže v životopise utváří z jedince v dnešní době perspektivnějšího kandidáta na trhu práce. Program Erasmus+ se snaží vyvolat zájem mladých lidí o evropskou demokracii a motivovat je k aktivnímu získávání vědomostí za pomoci tzv. strukturovaného dialogu. Takový dialog chápe Evropská komise jako vzájemný způsob jednání a komunikace mezi zákonodárci a mladými aktivními jedinci, který má vést k realizaci a rozhodování o stanovených prioritách evropské mládeže a jejich politice.²⁰

V současné době program Erasmus+ nabízí další platformu pro rozvoj vědomostí a zkušeností díky mobilitě v zahraničí, a to program „Digital Opportunity Traineeships“, kterého se mohou zúčastnit současní studenti nebo absolventi z let 2018–2020, kdy tato iniciativa probíhá. Záměrem celé aktivity je podpora inovace, techniky, digitálních technologií a digitálních dovedností, u kterých narůstá potřeba znalostí v různorodých odvětvích v porovnání s předchozími lety.

„Pracovníci vybavení počítačovou gramotností jsou zásadně důležití pro udržení globální konkurenceschopnosti Evropy v rychle se proměňujícím světě. Digitální dovednosti také zlepšují životní příležitosti občanů. Pro studenty a čerstvé absolventy by mohly pracovní poměry na dobu určitou nabídnout jedinečnou šanci k rozvíjení digitálních dovedností rychlejším tempem, než jak by bylo možné dosáhnout prostřednictvím formálního vzdělávání, a zvýšit tak i jejich zaměstnatelnost.“²¹

2.1.3 Česká republika

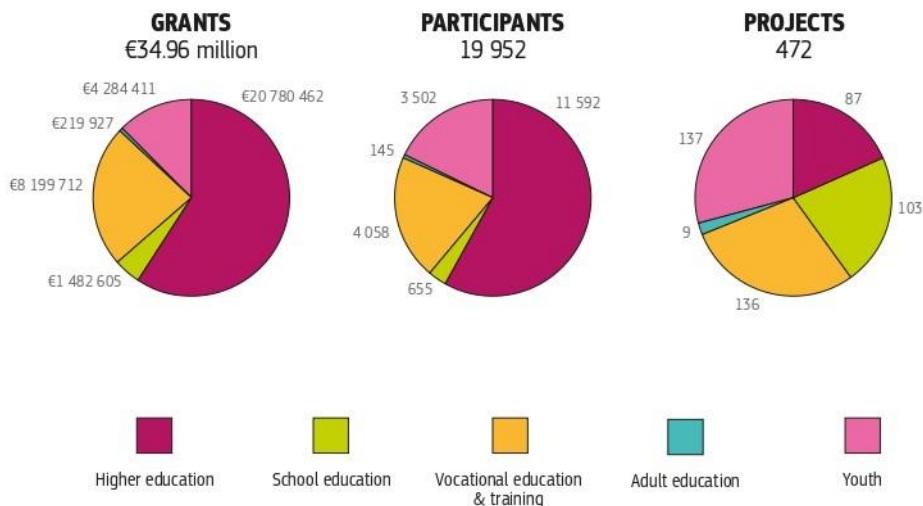
Česká republika se do programu Erasmus zapojila v roce 1998. V současné době je zapojeno do programu mnoho vysokých škol a spolupracujících projektů mezi školami, univerzitami a organizacemi na podporu zvýšení vzdělanosti po celé republice. Na grafech z roku 2017 je možné vidět, že se v akademickém roce 2016/2017 zúčastnilo

---

²⁰ *Education and Training* [online]. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en

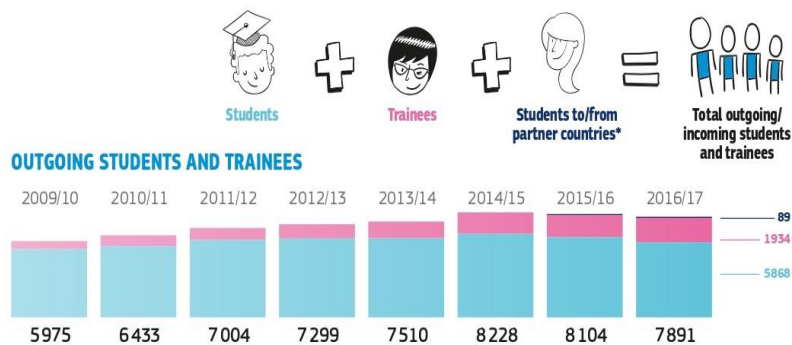
²¹ *Digital Opportunity Traineeships – Background* [online]. 2018 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-opportunity-traineeships-background>

programu celkem 19 952 osob v celkem 472 projektech, z čehož bylo 7 891 účastníků výměnného zahraničního studia. Mezi českými studenty jsou nejčastější volbou destinace jako Německo, Španělsko a Francie, které se řadí obecně k jedněm z nejvyhledávanějších destinací v programu Erasmus+.²²

Obrázek č. 1: Grafy týkající se účastníků, projektů a výše grantu za ČR (2016/2017)

Zdroj: *Erasmus+: Factsheets* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/factsheets_en

Obrázek č. 2: Nárůst českých výměnných studentů od roku 2009 do roku 2017

Zdroj: *Erasmus+: Factsheets* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/factsheets_en

²² *Erasmus+: Factsheets* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/factsheets_en

2.1.4 Systém výběrového řízení, základní podmínky a finanční podpora studijního pobytu Erasmus+

Výběrové řízení vyhlašuje každá univerzita sama, s výpisem jejích partnerských univerzit v zahraničí. Ke každé zahraniční univerzitě jsou uvedeny obory, které je možné studovat, počet účastníků a doporučená úroveň cizího jazyka, ve kterém bude studium probíhat. Především to jsou angličtina, němčina, španělština či francouzština. „*Mezi základní podmínky pro přihlášení zájemce patří zapsání do vysokoškolského studia vysílací univerzity k získání akademického titulu nebo kvalifikace na úrovni terciálního vzdělání. Studenti prvního cyklu musejí být alespoň v druhém ročníku studia.*“²³

Studium v zahraničí má být shodné nebo alespoň podobné současnému programu studia na domovské univerzitě, jelikož prvotním cílem je rozšířit současné vědomosti a napomoci k získání cíleného akademického titulu. Erasmus+ umožňuje studentům vyjet na studijní pobyt v délce 3 až 12 měsíců vícekrát, avšak při sečtení měsíců ze všech pobytů nesmí doba přesáhnout více jak 12 měsíců za dobu studia jednoho cyklu. Dále záleží na jednotlivých univerzitách, jakou formou vybírají vhodné studenty. Jednou z nejčastějších metod je průměr dosavadních výsledků studia, motivační dopis, proč je student vhodným kandidátem k výjezdu, a certifikát, který dokládá úroveň cizího jazyka, ve kterém bude studium probíhat. Test k získání certifikátu však student obdrží až po prvotním přijetí, tudíž je certifikát spíše doplňkovým dokumentem, avšak záleží na realistickém uvážení studenta a jeho jazykové vybavenosti. Některé školy pro ověření pořádají i pohovory probíhající v cizím jazyce budoucí výuky. Mezi studentem a vysílací univerzitou je ustanovena smlouva s pravidly a podmínkami o průběhu a ukončení pobytu. Nejdůležitější je pro studenta získat při výměnném pobytu smluvený počet ECTS kreditů, které se pro České vysoké školy pohybují v rozmezí 15–25 získaných kreditů. Získané kredity jsou po návratu studentovi připsány k jeho dosavadním výsledkům. Při shodnosti studovaných předmětů na výměnné instituci a instituci domácí může být předmět studentovi na žádost uznán.²⁴

---

²³ Erasmus+: *Studium v zahraničí* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities/individuals/students/studying-abroad_cs

²⁴ Erasmus+: *Studium v zahraničí* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities/individuals/students/studying-abroad_cs

Co se týče finanční podpory programu Erasmus+, každý student vyjíždějící do zahraničí obdrží finanční podporu neboli stipendium. Při uzavření a podepsání účastnické smlouvy, kde student podepisuje a potvrzuje všechny smluvené podmínky vyjmenované výše, a po předložení zaplacení požadovaného pojištění na celou dobu zahraničního výjezdu student obdrží stipendium. Většinou bývá vyplaceno na celý pobyt předem, s výjimkou, kdy výjezd probíhá na přelomu roku. Studentovi je v tomto případě vyplacena část do konce stávajícího roku předem a poté v polovině ledna. „*Výše stipendia je pro všechny studenty vyjíždějící z České republiky na studijní pobyt či praktickou stáž v rámci programu Erasmus+ stejná. Stipendium je chápáno jako příspěvek na zvýšené životní náklady v zahraničí, předpokládá se tedy určitá finanční spoluúčast studenta. Výše stipendia na měsíc je pevně dána.*“²⁵ Výše stipendia je rozdělena do tří kategorií v návaznosti na ekonomickou situaci cílové země. Studenti vyjíždějící na stáž mají nastavené stipendium o něco vyšší z důvodu vyšších nákladů v cílové destinaci, což je kupříkladu v mnoha případech vlastní bydlení místo univerzitních kolejí, větší využívání městské hromadné dopravy při dojíždění na stáž a tak dále. Kategorie s vyšší finanční podpory a státy k nim spadající je možno si prohlédnout v příloženém obrázku, ve kterém se můžeme dozvědět i o případném zvýšení příspěvku pro studenty ze socio-ekonomicky znevýhodněných rodin.

Všechny finance programu Erasmus+ pocházejí z rozpočtu Evropské Unie. V České republice přispívá i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR.²⁶

---

²⁵ *Projekty mobility osob: Finanční podmínky* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/mobilita-osob-vysokoskolske-vzdelavani/pro-studenty/>

²⁶ *Projekty mobility osob: Finanční podmínky* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/mobilita-osob-vysokoskolske-vzdelavani/pro-studenty/>

Program ERASMUS+ Vysokoškolské vzdělávání			
MOBILITA STUDENTŮ do programových zemí - výše stipendií na mobility z Výzvy 2019			
Skupina	Cílová země	STUDIJNÍ POBYT	PRAKTICKÁ STÁŽ
		Paušální částka stipendia na 1 měsíc* pobytu v zahraničí v EUR	Paušální částka stipendia na 1 měsíc* pobytu v zahraničí v EUR (stanovena jako sazba na studijní pobyt + 150 EUR / měsíc)**
Skupina 1	Dánsko	510 EUR / měsíc*	660 EUR / měsíc**
	Finsko		
	Island		
	Irsko		
	Lucembursko		
	Švédsko		
	Velká Británie		
	Lichtenštejnsko		
Norsko			
Skupina 2	Rakousko	450 EUR/měsíc*	600 EUR/měsíc**
	Belgie		
	Německo		
	Francie		
	Itálie		
	Řecko		
	Španělsko		
	Kypr		
	Nizozemsko		
	Malta		
	Portugalsko		
Skupina 3	Bulharsko	330 EUR/měsíc*	480 EUR/měsíc**
	Chorvatsko		
	Estonsko		
	Lotyšsko		
	Litva		
	Maďarsko		
	Polsko		
	Rumunsko		
	Slovensko		
	Slovinsko		
	Severní Makedonie		
	Srbsko		
Turecko			

*Měsíc = 30 dní

Pochází-li student ze znevýhodněného socio-ekonomického prostředí (netýká se zdravotního znevýhodnění), je možné navýšit sazbu o 200 EUR/měsíc**.

**Studenti vyjíždějící na praktickou stáž mohou požádat o navýšení pro socio-ekonomicky znevýhodněné

Obrázek č. 3: Výše stipendií na mobility programu Erasmus+ z roku 2019
 Zdroj: *Projekty mobility osob: Finanční podmínky* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/mobilita-osob-vysokoskolske-vzdelavani/pro-studenty/>

2.2 Změny nastávající při kontaktu s novou kulturou

Každý člověk, který se na určitou dobu ocitne v cizím prostředí, v kontaktu s novou kulturou, národem, jazykem, prochází určitými změnami, které mohou být jak pozitivního, tak i negativního typu. Je důležité rozlišovat dobu vzájemné interakce, jelikož změny a procesy mezi jednotlivci se budou lišit, pokud vzájemný kontakt bude probíhat jen po dobu dovolené v zahraničí nebo při každodenním kontaktu v podobě více týdnů či měsíců. Zde se však budeme věnovat druhému typu, a to, jaké nastávají změny a procesy při kontaktu jednotlivce s novou kulturou po delší dobu. Právě k takové situaci dochází při výměnném studijním pobytu.

Ze začátku je ale důležité si definovat pojmy, které s touto tematikou souvisejí.

2.2.1 Kultura, enkulturace a akulturace

Existuje mnoho autorů, kteří se pojem kultura snaží definovat. Primárně lze říci, že kulturou můžeme nazývat vše, co nás obklopuje, co souvisí s lidským světem, a to jak hmotné, tak i nehmotné. Takové primární pojmání a definování je širokospektré, jelikož definuje pojem kultura jednak za pomoci materiálních výsledků, tak i duchovních výtvorů lidské civilizace. Václav Soukup popisuje kulturu jako jev složený z artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí. Dále lze pojem kultura vnímat za pomoci sekundárního, více redukcionistického pojetí a zaměřit se pouze na určitou část. Jan Průcha se ve svém díle orientuje na definování pojmu kultura ve vztahu k samotnému chování lidí v daných společenstvích a jejich rozličným projevům. Právě tento druhý směr pojmání kultury, který upouští od materiálního a zaměřuje se více na lidskou stránku, duchovno a vzájemné sociální interakce, je využíván kupříkladu v již zmiňované interkulturní psychologii.²⁷ Jelikož téma této bakalářské práce inklinuje k interkulturní psychologii, uváděné definice kultury jsou čerpané z knih autorů této vědní disciplíny.

Mezi nejznámější představitele interkulturní psychologie patří bezesporu John W. Berry, který stál v 60. letech 20. století u jejího vzniku společně s Gustavem Jahodou a Williamem W. Lambertem, a to zejména díky sepsání časopisu *Journal of Cross-Cultural*

---

²⁷ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010, s. 45–46.

Psychology, který se v současné době označuje jako impuls vzniku interkulturní psychologie jakožto vědeckého oboru.²⁸ Definice kultury je vícekrát uvedena v knize *Cross-Cultural Psychology*, na které spolupracoval John W. Berry s dalšími autory. Například jako „*the shared way of life of a group of people*,”²⁹ neboli sdílený styl života pro danou skupinu lidí. Definice je jednoduchá, ale dle mého názoru výstižná. Jako rozšířenější definici autoři dále v knize uvádí: „*Kultury jsou chápány jako produkty minulého chování lidí a jako usměrňovatelé budoucího chování lidí. Tudíž lidé jsou tvůrci kultury a zároveň jsou kulturou ovlivňováni. Jak lidé utvářejí kultury a jak kultury ovlivňují lidi, je předmětem zkoumání interkulturní psychologie.*“³⁰ Tuto definici do své knihy *Interkulturní psychologie* zahrnul Jan Průcha.

Kultura tedy stanovuje určitý způsob chování a jednání pro danou skupinu lidí, které se z generace na generaci předávají a ovlivňují tak způsob života všem jednotlivcům ve skupině. Každý člověk žije od narození v dané skupině lidí s vlastní kulturou, od které přejímá principy a způsoby chování a do kultury se začleňuje. Povětšinou jsou tyto normy a prvky chování nejvíce předávány starší generací či blízkými lidmi v okolí. Takový jev přejímání se nazývá enkulturace.³¹

Dalším jevem přejímání kultury, jejich norem, způsobu chování a jednání je akulturace. Ta však probíhá v případě, kdy jedinec zachovávající v sobě svou vlastní kulturu, ve které vyrůstal, se setkává s kulturou novou, odlišnou. Situace nastává při dlouhodobějším kontaktu s novou kulturou, což zapříčiňuje kupříkladu přestěhování nebo právě studijní výměnný pobyt. Jedinec přejímá určité prvky nové kultury a doplňuje nebo pozměňuje normy z kultury vlastní, původní.

Akulturace neznamená pouze střet dvou, ale nastává i při střetu více odlišných kultur. Tento jev lze zpozorovat i při výměnných studentských pobytech, jako je kupříkladu Erasmus+, kdy spolu přicházejí do dlouhodobého kontaktu studenti z mnoha rozličných zemí a kultur. Studenti spolu po určitou dobu sdílejí školní prostory, ubytovny

---

²⁸ BERRY, John W., Ype H. POORTINGS, Marshall H. SEGALL a Pierre R. DASEN. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 2002, s. 2.

²⁹ BERRY, John W., Ype H. POORTINGS, Marshall H. SEGALL a Pierre R. DASEN. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 2002, s. 2.

³⁰ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010, s. 46.

³¹ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010, s. 48.

a koleje a mnohdy spolu tráví čas i při volnočasových aktivitách. Zde se prvky různých kultur mísí a vzájemně tak předávají z jedince na jedince. Z osobní zkušenosti mohu uvést například společnou přípravu a následné stolování při nedělních obědech, což je typické zejména pro kolektivistické státy a jejich kulturu. Tento prvek jsme si s ostatními studenty osvojili a utvořili tak novou tradici našeho studijního pobytu. Nově získaných prvků a charakteristik získaných díky vzájemné akulturaci by bylo možné najít nespočet. Zajímavé bylo mísení tradičních prvků rozlišných kultur ve stejný okamžik, jako kupříkladu kolektivní poslouchání a tančení španělského flamenca nebo hraní karetní hry z Nizozemí se současným pitím italského aperitivu či španělské sangrie. Mezi výměnnými studenty se přejímají nejen tradiční činnosti, ale i povahové a názorové faktory pramenící z charakteru dané kultury, se kterou se jedinec dostává do kontaktu. Proto je možné, že po návratu či během pobytu si může student povšimnout určité změny v chování či názorech. Může tak docházet i ke změně některých postojů, které do té doby byly pro daného studenta typické a charakteristické.

2.2.2 Postoje

Tato forma vyjadřování je součástí každého člověka, kterou si utváří díky osobnímu hodnocení sociálního okolí nebo různých subjektů a situací. Díky postojům se v kterékoliv situaci zachováváme tak, jak v daný okamžik cítíme, vnímáme a jak dané situaci rozumíme. Jsou nám vlastní a přirozené, proto chování vycházející z osobního postoje jako reakce na určitý jev vzniká bez rozmyslu, automaticky až reflexivně. Pouze při nových situacích si za pomoci osobního hodnocení utváříme nově vzniklý postoj, který se posléze stává vlastním díky nově nabyté zkušenosti. Postoje byly zařazeny do sociální psychologie a jsou nadále vymezovány více možnými definicemi. Kupříkladu H. Heibsch a M. Vorwerg definují postoje jako „*stabilní připravenost osobnosti k reakcím na konkrétní situace, či na situační komplexy, v níž je obsažena výrazná tendence pravidelně a stejnoměrně vytvářet určité způsoby chování jedince.*“³² Postoje jsou spojovány s hodnocením okolního světa. Pomocí hodnocení a pozorování si vytváříme osobní hodnotu určité situace nebo objektu, což přivádí ke kladně nebo záporně hodnotícímu vztahu k dané záležitosti. Při takovém procesu formujeme charakter postoje

---

³² ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 95.

neboli jak k dané situaci nebo objektu budeme nadále přistupovat a jak se budeme při vzájemné interakci chovat.

Je možné rozlišovat jednotlivé postoje na základě jejich funkce, významovosti a využití. W. J. McGuire definuje čtyři základní typy: „1. *Utilitární postoje – Orientují jedince na způsoby a prostředky vedoucí k cílům.* 2. *Ekonomické postoje – Zahrnují všechny kategorie a generalizace zjednodušující komplexitu světa a umožňují tak přiměřené chování v nových situacích.* 3. *Expresivní postoje – Plní funkci sebepotvrzení, katarze a podpory vlastního pozitivního chování.* 4. *Sebeobranné postoje – Mohou se podílet na řešení vnitřních konfliktů.*“³³

Postoje každého jedince se vyvíjejí po celou dobu procesu socializace. Vznikají tak od raného věku, kdy se dítě socializuje a vnímá své potřeby, které jsou mimo jiné dalším důležitým faktorem k utváření postojů. Postupně s věkem a měnicími se potřebami a hodnotami se postoje přetváří nebo se formují ve zcela nové. Pokaždé jsou ale změny postojů jednotlivce umožňovány díky jeho osobnostní charakteristice, která má výsledný vliv na jejich formování a ustálení. Ke změně nebo nově vzniklému postoji slouží i to, v jaké sociální skupině se jedinec vyskytuje. Zde záleží, do jaké míry je součástí skupiny a jak danou skupinu přijímá. Od kolektivu mohou jedinci přejímat postoje již zcela hotové a plně ustanovené, nebo je možné naopak v rámci kolektivu utvářet postoje nové prostřednictvím nově vzniklé situace, kdy se tak stávají nově charakteristickými jak pro skupinu, tak i pro jedince. To vše se uskutečňuje na základě poskytování a přejímání charakteristických modelů chování dané skupiny a jejím osobním návodům, jak jednat v konkrétních situacích.³⁴

S postoji se pojí i předsudky. Předsudky jsou specifickým typem postojů, které v sobě nesou určité vzorce chování podpořené ideami, míněním a názory vůči jiným objektům, jevům a situacím. Bývají podpořeny emočním nábojem, afektivním založením a předpojatostí. Po většinou se předsudek projevuje jako kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj, který je přijatý jedincem nebo skupinou. Předsudky jsou nejvíce shledávány jako negativní postoje k odlišné skupině, etnicitě, národu nebo jedinci.

---

³³ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 96.

³⁴ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 100.

Takový postoj povětšinou utváří nedostatečná znalost daného cíle a je tak nahrazena obecným převzetím mínění nebo názoru, který není ověřený a mnohdy ani pravdivý.³⁵ Podobně jako předsudek se jeví i stereotyp, který vychází ze stejné psychologické podstaty. Stereotypy jsou takzvaně šablonovitými způsoby vnímání a posuzování okolí, které nevyplývají z přímé zkušenosti individua, ale jsou přebírány a udržovány na základě předávání národní či kulturní tradice.

2.2.3 Modely přátelství mezi výměnnými studenty

Studenti si velmi často vybírají přátele, kteří jim jsou určitými rysy blízcí. K takovému procesu dochází nejen u studentů, ale i u populace obecně, kdy se sblížíme zejména s lidmi, se kterými si jsme v jistých prvcích podobní. Toho dosáhneme po určité selekci a poznání. Avšak během výměnného pobytu v zahraničí si studenti udržují více přátelských vazeb nejen s těmi, se kterými mají mnoho shodného a které si na základě zájmů, názorů a společné percepce světa vybrali, ale i s dalšími, se kterými je poji vazba spočívající ve vzájemných výhodách a benefitech.

Studii o modelech přátelství mezi výměnnými studenty se zabýval profesor Stephen Bochner. Se svou studií o systémech přátelství mezi výměnnými studenty začal v roce 1970, kdy za sebou zanechala značný vliv a mnoho vědců se jí začalo zabývat a jevy testovat na monokulturních a multikulturních vztazích mezi výměnnými studenty.

Výsledky poukazují, že výměnní studenti pravidelně utvářejí tři typy vazeb, kdy každá z nich má specifické funkce. Prvním typem je utvoření přátelství s jedincem pocházejícím ze stejné země. Napomáhá tak ke zmírnění prvotních změn, kontaktu a udržení si svých kulturních prvků a zásad.³⁶ Studenti se zpočátku drží s lidmi stejné země či kultury, zejména díky jednoduché komunikaci, pocitu podpory a větší síly, než kdyby byli o samotě. Za takových podmínek, jako je pobyt v zahraničí, se spřátelí daleko rychleji, než kdyby se nacházeli v rodné zemi, kde by si možná vůbec nerozuměli.

Dalším typem přátelské vazby při studijním pobytu je vazba s někým, kdo pochází z hostitelské země. Může to být místní spolužák, se kterým výměnný student sdílí hodiny,

---

³⁵ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010, s. 67.

³⁶ WARD, Colleen, Stephen BOCHNER a Adrian FURNHAM. *The Psychology of Culture Shock*. Philadelphia: Taylor & Francis, 2001, s. 162.

nebo naopak někdo z vedení univerzity, kupříkladu vyučující nebo pracovník kanceláře. Vzájemný vztah v tomto případě funguje více na formální úrovni a slouží výměnnému studentovi jako pomoc při řešení jakéhokoliv problému týkajícího se studia nebo života v zahraničí.³⁷ Protějšek pocházející z hostitelské země může být kdykoliv nápomocný, pokud to je v jeho kompetenci. Dokáže studenta informovat a přiučit celkovému chodu univerzity, ovládá místní jazyk, což bývá velkou výhodou, zejména k pomoci při nejasnostech týkajících se žití v daném městě. Výměnný student tak cítí, že se může na někoho kdykoliv obrátit v případě nouze.

Posledním vzorcem vazby je navázání přátelství s ostatními zahraničními studenty, kteří nejsou ze stejné země původu a přišli též za účelem studia. Zde vzniká pouto více osobní, jelikož účastníci této vazby cítí, že se nacházejí ve stejné situaci, která přináší procesy jako je začleňování a kontakt s novou kulturou.³⁸ Z toho následně vzniká jejich vzájemná podpora a pomoc. Takové přátelství slouží jedincům více i k volnočasovým aktivitám a odreagování od dennodenních povinností týkajících se výuky.

Vlastní zkušenost mi uvedené vzorce potvrzuje. Všechny tři způsoby navázání vztahů jsem při obou studijních výjezdech zpozorovala. Obecně mohu shrnout první typ neboli sblížení se studenty ze stejné země původu jako jednu z prvotních věcí, která se při výměnném pobytu děje. Při obou mých pobytech bylo viditelné utváření skupin či dvojic osob ze stejné země. Komunikace mezi nimi probíhá v rodném jazyce, tudíž bez obtíží, a jedinci tak cítí prvotní oporu a podporu při nové situaci, ve které zažívají jistý pocit strachu. K takovému přátelství dochází většinou v prvních dnech studia, mnohdy během prvotních seznamovacích dní nebo již předem, prostřednictvím sociálních médií, kdy se studenti vzájemně vyhledají a komunikují spolu už před odjezdem.

Zde dle mého názoru velmi záleží, z jaké kultury jedinec pochází. Z vlastního pozorování jsem došla k závěru, že jedinci z kolektivistických, více patriotických a jižních kultur udržují přátelství této nově vzniklé skupiny lidí ze stejné země původu po

---

³⁷ WARD, Colleen, Stephen BOCHNER a Adrian FURNHAM. *The Psychology of Culture Shock*. Philadelphia: Taylor & Francis, 2001, s. 163.

³⁸ WARD, Colleen, Stephen BOCHNER a Adrian FURNHAM. *The Psychology of Culture Shock*. Philadelphia: Taylor & Francis, 2001, s. 163.

celou dobu studijního pobytu. Postupem času k sobě pouze připojí jedince pocházející z cizí země, prostřednictvím zmiňovaného třetího typu navázání vazby.

Ti bývají většinou jejich opakem neboli osobami pocházejícími z více individualistických zemí; tyto osoby mezi sebou vzájemně neudržují až takové pouto a postupem času se ze své původní skupiny utvořené z jedinců stejného národu odpojí a připojí se ke skupině, ve které si utvořily přátele z kultury odlišné. Poté je možné zpozorovat větší skupiny, ve kterých má jeden národ v počtu osob převahu, a dále jsou doplněny různými jedinci z ostatních zemí.

Mnoho studentů nabyde vazbu druhého typu neboli přátelství s někým z hostitelské země díky fungování tzv. „buddy systému“. Nejznámějším programem, který tuto formu pomoci umožňuje, je organizace ESN. *„Erasmus Student Network je mezinárodní studentská nezisková organizace. Její misí je reprezentovat mezinárodní studenty, poskytovat jim možnosti pro kulturní porozumění a osobní rozvoj. To vše pomocí principu, kdy student pomáhá studentovi.“*³⁹ Dobrovolníci se v této organizaci mohou uplatnit v mnoha sférách. Jednou z nich je právě spolupráce s univerzitou, kdy jsou povětšinou jejími studenty nebo absolventy pomáhajícími s volnočasovými aktivitami. Hostitelská univerzita a organizace ESN umožňuje výměnným studentům mít vlastního „buddy“ neboli pomocníka, který jim bude kdykoliv nápomocen, a to zejména v prvních dnech po příjezdu. Zde již záleží na vzájemné domluvě výměnného studenta a pomocníka, co je v jeho kompetencích a s čím student potřebuje pomoci. Kupříkladu na Litevské univerzitě, destinaci mého prvního výměnného studijního programu, jezdili tito pomocníci vyzvedávat nové studenty na letiště, procházeli budovy školy, uskutečnili prohlídku města, organizovali volnočasové aktivity při seznamovacím týdnu i během celého semestru a byli kdykoliv nápomocni. Jelikož to byli naši vrstevníci, se kterými jsme mnohdy sdíleli i některé předměty výuky, utvořila se jistá forma přátelství, která se však stále fungovala více na formální úrovni neboli druhém typu přátelské vazby podle profesora Bochnera, zejména kvůli vzniklé situační nerovnosti mezi námi.

---

³⁹ ESN: *Erasmus Student Network Czech Republic* [online]. [cit. 2019-10-11]. Dostupné z: <https://www.esncz.org>

2.2.4 Identita

Při definování pojmu identita je možné se zaměřit na obecnou souhrnnou definici tohoto pojmu nebo se naopak soustředit na definice v podkategoriích, které spadají do různých sfér věd jako například psychologie, sociologie, antropologie atd. Mezi známé definice pojmu identita patří teorie o identitě kulturní, národní, etnické a evropské, jak popisuje ve své knize Průcha.⁴⁰ Dále nesmíme opomenout na rozdělení identity mezi primordiální a instrumentální, což popisuje ve svém díle slovenská psycholožka V. Bačová. Ta definuje primordiální identitu jako stav, který je člověku vlastní a připsaný od narození. Je utvářen národní příslušností, rodinnými příslušníky, mateřskou kulturou a národem, jazykem, tradicemi a podobnými základními znaky společnosti. Jedinci, kteří tíhnou k charakteristice prostřednictvím primordiální identity, jsou považováni za jedince, kteří více prožívají svoji etnicitu a danou příslušnost. Naopak instrumentální identita vzniká na základě utvořené příslušnosti jedince k určité společnosti, národnosti, ze které určitým způsobem profituje. Nemáme ji od narození, ale jedinec si ji vytváří v průběhu života sám. Pověšinou přináší tento typ identity ekonomický, politický nebo profesní zisk. Typ identity národa lze definovat i z typu dané kultury, jelikož povětšinou je primordiální identita majoritně zastoupena v kolektivistických společnostech a instrumentální identita v individualistických společnostech.⁴¹ Významnou teorii o identitě v rámci psychologie přinesl i E. Erikson, a to dělením na ego identitu a self identitu. V takovém výčtu různých definic a dělení je možné nadále pokračovat, což nám poukazuje na skutečnost, že jednotné všezahrnující vymezení pojmu je obtížné.

Obecně je identita chápána jako určení toho, čím je daný jedinec ve společnosti, ve které se vyskytuje. To může být národ, rasa, společenská skupina a další možné formy společenství a sociálních uskupení. Jde o sebeurčení, subjektivní vnímání a individuální definování sám sebe jako člena určitého lidského společenství, se kterým se identifikujeme a jehož charakteristiku dobrovolně přejímáme za svou vlastní. Svoji identitu si potvrzujeme každodenním bytím a vzájemnou interakcí s okolním světem,

---

⁴⁰ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010, s. 120.

⁴¹ BAČOVÁ, Viera. *Primordiálny versus inštrumentálny základ etnickej a národnej identity* [online]. 1997 [cit. 2020-01-028]. s. 304–306, Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/293398117_Primordialny_versus_instrumentalny_zaklad_etnickej_a_narodnej_identity_Primordial_versus_instrumental_basis_of_ethnic_and_national_identity

kteřá nám při zamyšlení nad otázkou „Kým jsem?“ dává jasné odpovědi. Ve sborníku z konference *Evropanství a národní identita* z roku 1999 takové sebeurčení na základě interakce s okolním děním doplnil M. Paleček příkladným působením symbolů, které my lidé produkujeme a které na nás zpětně působí. Uvádí, že: „*Billboard je věcí, která není nikterak nerozumná v našem světě, ale v jiném referenčním rámci by způsobila zmatek. Nemůžeme postavit billboard s reklamou uprostřed pralesa, kde by absolutně ztrácel smysl.*“⁴²

Díky zmiňovanému souhrnnému definování pojmu je možno nastínit a popsat další kategorie identity, jako je například identita kulturní či etnická. Kulturní identitu můžeme chápat jako pocit sounáležitosti jedince s určitou kulturou, ve které se vyskytuje, s níž se shoduje a prostřednictvím které sám sebe definuje. Podle Berry et al. (2002) je takový typ identity popisován jako „utlumený“, jelikož se projevuje jen ve vzájemné interakci dvou a více kultur.⁴³

„*Na etnické identity lze pohlížet jako na vyjádření metaforického příbuzenství.*“⁴⁴ Proto definujeme charakteristiku etnické identity jako ztotožnění se jedince s daným etnikem, kupříkladu díky stejné historii, pojmání světa či společným jazykem.

Naše identita se neustále vyvíjí a pozměňuje na základě získaných zkušeností. Nejvíce se projevuje a potvrzuje ve vzájemném kontaktu s ostatními jedinci, kdy je možné si povšimnout rozdílností a tím i odlišných identit. Lidé hledají pevné a jisté body ve světě, které nacházejí díky shodě s určitou skupinou, národem, subkulturou prostřednictvím sdílení stejných hodnot, zásad, stanovisek a ideálů o životě jako takovém. Je proto možné, že pokud se jedinec dostane do dlouhodobého kontaktu s novou skupinou či kulturou, kupříkladu díky zahraničnímu studijnímu nebo pracovnímu pobytu, se kterou sdílí určité hodnoty, názory a pohled na život, může se snažit do nové skupiny začlenit z důvodu pocitu chtěné sounáležitosti a nabytí pocitu jistoty. V takový moment proto může docházet k určitému přizpůsobení v některých ohledech a k doplnění své současné

---

⁴² GOŇCOVÁ, Marta, ed. *Evropanství a národní identita: sborník z konference uspořádané dne 11. listopadu 1999 Centrem pro evropská studia při Katedře filozofie a občanské výchovy Pedagogické fakulty MU v Brně*. Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 46.

⁴³ BERRY, John W., Ype H. POORTINGS, Marshall H. SEGALL a Pierre R. DASEN. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 2002, s. 226.

⁴⁴ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, s. 110.

identity o nový rozměr. K tomu přispívá i jiné prostředí s mnohdy i odlišnými symboly kolem. Je tedy možné, že se identita studenta po dobu pobytu v zahraničí působením odlišných vlivů pozměňuje, nově charakterizuje a nabývá nových hodnot?

K takové otázce poukazuje i změna komunikačního jazyka, kterým se kupříkladu studenti při studiu v zahraničí dorozumívají a vzájemně komunikují. Jak již praví známé přísloví „Kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem,“ může z nás fungování v jiném jazyce nežli mateřském opravdu utvořit jiného člověka, a to alespoň v určitém rozsahu? Záleží i na slovní zásobě a znalosti konkrétního jazyka. Pokud úroveň není vysoká, je velmi problematické s okolím komunikovat, natož sdílet své pravé já včetně názorů a pocitů. Pokud však je úroveň cizího jazyka pro studenta adekvátní tak, že je schopen plyně komunikovat a vyjadřovat své myšlenky a pocity bez problému, může docházet k jisté změně. V takový moment pravděpodobně nastává určitá přeměna identity. Způsob vyjadřování je jiný než v rodném jazyce, tím se pozmění i veškerá komunikace s okolním světem a pocity percepce okolí. Je známo, že v inuitském jazyce, původem ze Severní Ameriky, existuje okolo padesáti výrazů pro sníh, které rozhodně nejsou k nalezení například v anglickém jazyce. Dále i některá emocionálně zabarvená slova vyjadřující pocity používaná v ruském a polském jazyce se těžce překládají do cizích jazyků, protože takové emoce a pocity v odlišných zemích neznají a nemají tím pro ně adekvátně odpovídající výraz.⁴⁵ Záleží tak na národu, jeho identitě, charakteristice a povaze, k čemuž se váže i rodný jazyk, který všechny tyto aspekty dokonale popisuje a vystihuje. Proto může být někdy problematické vyjádřit v cizím jazyce své opravdové ideje, či naopak obtížné takové vyjádření pochopit.

2.2.4.1 Národní a evropská identita

Díky současné globalizaci, integraci, mísení kultur a turistickým, studijním či pracovním zahraničním pobytům je více a více kladena otázka po pocitu národní nebo evropské identity jedince.

Národní identitu můžeme chápat jako vlastenectví, sounáležitost se státem, do kterého jsme se narodili, ve kterém žijeme. Lidé charakterizující se stejnou národní

---

⁴⁵ HARKINS, Jean a Anna WIERZBICKA. *Emotions in Crosslinguistic Perspective*. New York: Mouton de Gruyter, 2001, s. 302.

identitou mají vzájemný pocit závaznosti vůči sobě a vůči jejich zemi. Tento pocit prohlubuje sdílená historie, jazyk, stejný náhled a interpretace na určité momenty, držení národních tradic, svátků a zvyků. Dále i vzájemné sdílení momentů, kdy daný národ něčeho dosáhl, a tím vzájemné radosti a sdílením pocitů štěstí. Nebo naopak ve chvílích, které nejsou pro národ příliš pozitivní a ze kterých pramení kolektivní negativní mínění.⁴⁶

Oproti tomu stojí novější pojem, a to je identita evropská. Takové pojetí se vyobrazuje v poslední době díky současné globalizaci a snaze o integrování evropských zemí, zejména tak o vzájemné sjednocení a propojení zemí Evropské unie. Takový ideál o evropské identitě směřuje k tomu, aby se lidé charakterizovali jako Evropané, aby sounáležitost, kterou doted' věnovali své zemi, sdíleli i s Evropou.

V mnoha studiích je však znázorněno, že se lidé jako Evropané necítí, nebo nedefinují na prvním místě. Daleko více stále souzní s jejich národem a národní identitou. Především populace pocházející ze států, které nejsou velké rozlohou, jako kupříkladu Irsko, Lucembursko, Řecko, lpí především na samostatné identitě národní nežli na inklinování k jednotné Evropě a identitě evropské. Dále i státy, které nechtějí svou národní identitu ztratit a chtějí si zachovat své vlastní tradice se svou osobitou kulturou. Ukázkovým příkladem je Velká Británie, která nám stanovisko o udržení si vlastní nezávislé národní identity poukazuje i snahou o Brexit neboli odstoupení z Evropské unie. Avšak naopak se můžeme setkávat i se zeměmi, které v Evropě mají jisté prioritní postavení, jako je kupříkladu rozlohou, ekonomickou situací a silou známé Německo, kde výsledky výzkumů o upřednostňování evropské či národní identity vyšly rovnoměrně.⁴⁷

Jak na takové otázky o integraci Evropy nahlíží studenti, kterým bylo umožněno právě díky Evropské unii vycestovat a studovat v zahraniční zemi? Ti jsou, jak už bylo popisováno, ovlivněni další kulturou, se kterou přišli do kontaktu, a jejich osobní identita se mohla do jisté míry díky takové interakci pozměnit. V takových souvislostech je zejména důležité, jak dlouhou dobu student v zahraničí pobýval, jaké si k nové zemi utvořil vazby a do jaké míry cítí sounáležitost ke své rodné zemi a národu.

---

⁴⁶ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010, s. 124.

⁴⁷ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2010, s. 126.

2.2.5 Kulturní šok

Touhu po poznání nové kultury, se kterou jedinec přichází nově do kontaktu díky výměnnému pobytu, zahraniční stáži nebo přestěhování, doprovází kromě akulturace i kulturní šok. V tomto případě se jedná o psychický proces trvající v delším časovém rozmezí a záleží pouze na individualitě jedince, jak nastalé změny přijme a kdy tento stav doprovázející proces akulturace vymizí.

Kulturní šok vysvětlujeme jako stav, kdy se setkáváme s novou, cizí kulturou, jejími zvyky, symboly a ostatními podněty, které jsou pro nás nové, neznámé a my díky takové interakci můžeme zažívat pocit úzkosti z uvědomění, že nám tyto prvky budou nahrazovat podněty naše, doposud vlastní a mateřské. Mezi takové podněty, které kulturní šok vyvolávají, začleňujeme například cizí jazyk, odlišné stravovací návyky a potraviny, formu komunikace, teplotní rozdíly či odlišné klima. Krom toho se můžeme setkat i s rozdílnými životními postoji a univerzálními zákonitostmi a pravidly nové kultury, se kterými nesouhlasíme nebo nejsme schopni se plně ztotožnit.

Kulturní šok bývá doprovázen psychickým a fyzickým diskomfortem, který se projevuje obzvláště zmiňovanou úzkostí, citlivostí, stresem, pocitem odlišnosti, steskem, dále i bolestmi hlavy, nevolností, nechutenstvím, nespavostí, změnou nálad a povahy chování. Jedinec se cítí být více izolován od okolí a vzpomíná tak na původní zemi a kulturu, kterou momentálně vidí tzv. „růžovými brýlemi“. V takový moment je důležité uvědomění jedince, z jakého důvodu se v nové zemi nachází a zda je odhodlán tuto prvotní fázi překonat nebo jí více podlehnout. V případě neschopnosti se vyrovnat se současnou situací může dojít k negativnímu pojetí nové kultury a země, ztrátě identity nebo k návratu do země mateřské.⁴⁸

---

⁴⁸ *Encyclopedia of Migration: Kulturní šok* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/kulturni-sok/>

2.2.5.1 Kulturní šok, jeho fáze a ovlivňující faktory

Jako první definoval pojem kulturní šok kanadský antropolog Kalervo Oberg. Soustředil se i na průběh adaptace v hostitelské zemi a rozdělil jej do čtyř hlavních fází, kdy jednu tvoří samotný kulturní šok.⁴⁹

1. *Honeymoon*

Honeymoon, v překladu líbánky, můžeme definovat jako prvotní nadšení z nové země, kultury, kdy jedince vše okouzluje a vybízí k objevování. Vnímá pro tuto chvíli hlavně povrchové jevy a znaky nové kultury, vidí jen pozitivní momenty a podněty. Fáze může probíhat v rozmezí pár dní až několika měsíců.

2. *Culture Shock*

Kulturní šok je fáze, kdy jedinec začíná vnímat novou kulturu bez prvotního nadšení, její charakteristiku a podněty vnímá více do hloubky. Cítí se frustrován poznáním skutečné reality nové situace, ztrácí své původní iluze, čímž může být až kritický. Tato fáze je považována za nejtěžší. Trvá v rozmezí týdnů až měsíců.

3. *Adjustment*

Neboli přizpůsobení. Jedinec překonal počáteční nadšení, prošel si šokem a frustrací a začíná nové prostředí více přijímat, akceptovat. Rozumí více nové kultuře, zdokonaluje se v místním jazyce a komunikaci a učí se novým prvkům pramenícím z dané kultury.

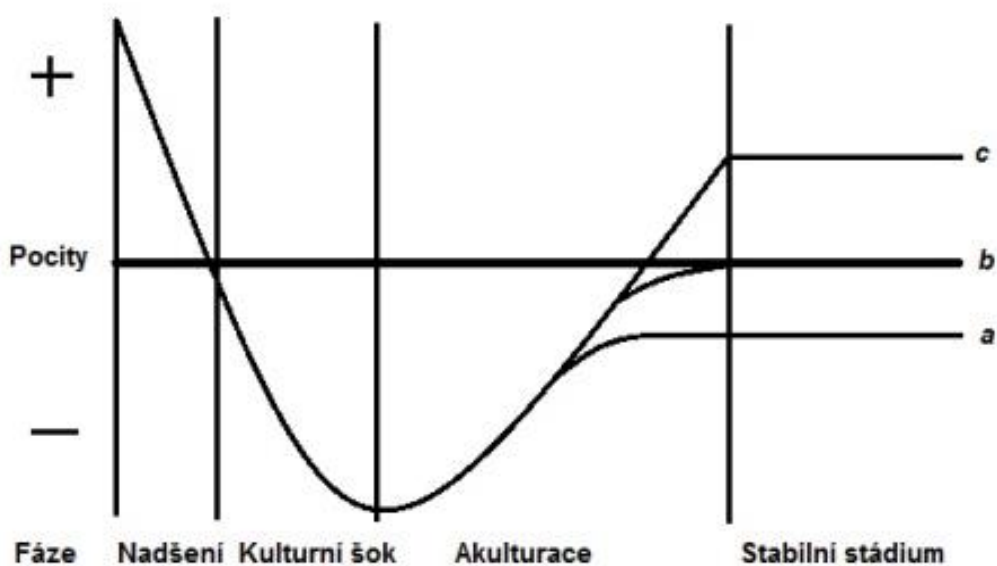
4. *Adaptation / Mastery*

Adaptace či přijetí. Porozumění jazyku, každodenním situacím a aktivitám. Zlepšení orientace v kultuře a nabytí pocitu o nalezení domova, dalšího stylu žití. Jedinec může zpozorovat rozdíly mezi domácí a hostitelskou kulturou, ale s oběma dokáže rovnoměrně pracovat. Mohou mu scházet určité prvky z kultury domácí, ale oproti tomu nalézá i něco přívětivého v kultuře nové.⁵⁰

---

⁴⁹ *Anthropology matters: Culture shock: negotiating feelings in the field* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: https://anthropologymatters.com/index.php/anth_matters/article/view/64/123

⁵⁰ *Encyclopedia of Migration: Kulturní šok* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/kulturni-sok/>

Obrázek č. 4: Křivka znázorňující průběh akulturace a kulturního šoku

Zdroj: Zpracováno podle: HOFSTEDE, Geert, Gert Jan HOFSTEDE a Michael MINKOV. *Cultures and Organizations: Software of the Mind* [online]. Third Edition. New York: The McGraw Hill Companies, 2010, s. 385.

Křivka nám znázorňuje průběh popisovaných fází akulturace v hostitelské zemi a kultuře, kdy jsou zaznamenána i rozmezí probíhajících fází v podobě měsíců. Ukazatel je však více orientační a ilustrační. Jak již bylo zmíněno, akulturační proces záleží obzvláště na individualitě jedince, stejně jako přijetí a doba jednotlivých fází. Každý jedinec vynakládá jiné úsilí, zažívá jiné pocity a dané situace přijímá rozdílně.

Další faktory, které mohou ovlivňovat průběh akulturace a její intenzitu, jsou například:

1. *„1. délka trvání pobytu v cizí kultuře a vzdálenost od původní kultury*
2. *2. povinnosti, status a role jedince v cizí kultuře*
3. *3. charakteristiky a velikost kulturních rozdílů mezi cizí a původní kulturou*
4. *4. hodnotový systém cizí kultury*
5. *5. jazykové rozdíly (verbální a neverbální komunikace)*
6. *6. existující nebo nově navázané interpersonální vazby v cizí kultuře*

7. aktuální geopolitické podmínky (napětí na mezinárodní, regionální nebo lokální úrovni) v době pobytu jedince v cizí kultuře.⁵¹

2.2.5.2 Opačný kulturní šok

Po určité době studia nebo práce v zahraničí, pokud se jedinec nepřestěhoval natrvalo, přichází moment návratu do vlastní země, ke svým blízkým, svým přátelům, domovu a kultuře. Za dobu pobytu v zahraničí, akulturace, kulturního šoku, přijetí nové kultury a utvoření nového domova si jedinec vytvořil určité návyky, mnohdy pozměnil svoji identitu, postoje, osvojil si prvky nové kultury a mnoho poznal. S těmito nově nabytými zkušenostmi se jedinec vrací do své původní země, domova, od kterého má jistá očekávání. Většinou si domov idealizuje, sní o něm v pozitivních myšlenkách a očekává, že doma k žádným změnám nedošlo a že vše funguje tak, jak tomu bylo do doby odjezdu.

Ve svých představách jedinec očekává, že na takovou situaci bez problému naváže a že krom jeho nových zkušeností nebude nic změněno. Avšak mnohdy se stává, že se některé věci změni. Stejně jako on, i jeho rodina a přátelé mají vlastní životy, ve kterých se mohlo stejně jako za dobu jedincova pobytu v zahraničí stát mnoho. V takovém momentu dochází k rozpadu idealizované myšlenky a jedinec se setkává s pravou realitou, ze které může mít pocity smutku, frustrace a pocit, že se necítí doma, na což se předtím těšil.

Dalším možným problémem, který vzniká, je nesoulad mezi ním a jeho okolím. Jedinec se setkává se situacemi, kdy jeho rodina či přátelé nejsou tolik zainteresováni do toho, co se při pobytu v zahraničí událo. Z vlastní zkušenosti vím, že vždy přijíždím mezi svými zahraničními pobyt s nadšením, plna očekávání vidět svou rodinu a touhou sedět na gauči a jen si povídat, ale po pár předešlých situacích, kdy takový moment přinesl pouze zklamání a jistý nezájem, tyto situace navozují méně.

Dále záleží, se kterými přáteli se jedinec setkává. Mí přátelé se mnou moje zkušenosti ze zahraničí sdílí o něco více, jelikož též rádi cestují, mnohokrát mě při mých cestách navštívili nebo se mnou dokonce výměnný pobyt absolvovali též. Mají tak větší povědomí o lidech, místech a kulturách, o kterých vyprávím. Je však důležité si uvědomit,

---

⁵¹ *Encyclopedia of Migration: Kulturní šok* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <https://www.encyclopediamigration.org/kulturni-sok/>

že lidé v našem okolí jsou stále naší rodinou a přáteli, které zajímáme stejně jako před odjezdem. Pokud si situaci uvědomíme naopak, kdy kupříkladu posloucháme od člena rodiny nebo kamaráda příběhy ze služebních cest nebo dovolených, též si o nich nepotřebujeme vyprávět hodiny. Proto je důležité mít taková stanoviska předem na mysli, mohou totiž snížit pocit neslučitelnosti s vlastním domovem a opačným kulturním šokem.

Jak již bylo zmíněno, stejně jako kulturní šok je zpětný kulturní šok velmi individuální a díky tomu se u každého projevuje v odlišné míře. Avšak obecně platí, že čím lépe se jedinec v hostitelské zemi a kultuře adaptoval a sžil se s ní, tím horší je zpětný návrat do kultury a země vlastní.

Podobně jako u kulturního šoku se dají rozlišit čtyři fáze, ve kterých obrácený kulturní šok probíhá.

1. Disengagement

Můžeme nazývat též jako ústup, opouštění. Fáze, ke které dochází před opuštěním hostitelské země. V takový moment jedinec začíná uvažovat o samotném návratu domů, o rodině, přátelích a v myšlenkách se začíná na takovou situaci těšit. Společně s tím přichází i uvědomění, že pokud něco začíná, musí něco i skončit. S tím jsou spojená loučení s novými kamarády, které jedinec získal v hostitelské zemi. Proto v takovou chvíli dochází k balancování mezi emocemi. Z jedné strany pozitivní při pomyslení na návrat domů, z druhé strany negativní při opouštění místa, které se jedinci novým domovem stalo a kde si utvořil určité nové vazby.

2. Initial euphoria

Počáteční euforie je fáze, která přichází krátce před odjezdem. Můžeme ji srovnat s pocitem z první fáze kulturního šoku, kdy je jedinec nadšený, plný euforie a pozitivního myšlení. On i jeho rodina či přátelé se těší na společné shledání a jsou plni očekávání. Jelikož pocity euforie nikdy nepřetrvávají po dlouhou dobu a jsou vždy pouze počátečními pocity, podobně tomu je i v této fázi obráceného kulturního šoku. Takový moment brzy jedince opouští, zejména při zjištění, jaká je výše zájmu jeho blízkých o jeho život v zahraničí.

3. *Irritability and hostility*

Situace, ke které dochází při vystřízlivění z fáze předchozí. Ta může být doprovázena aspekty jako je frustrace, samota, dezorientace, odcizení a bezmoc. Díky tomu, že jedinec musel být plně zodpovědný sám za sebe a vše záleželo z většiny na jeho rozhodování, po návratu může cítit, že svou nezávislost ztrácí. Především z důvodu, že v mnoha případech po návratu bydlí s rodinou, ať už na přechodnou dobu nebo na dobu neurčitou.

V takové situaci musí být více tolerantní vůči rodině, sžít se znovu s jejími členy, opustit určité nabyté zvyky. Zejména u studentů, kteří díky studijnímu výměnnému pobytu poprvé bydleli sami nebo s ostatními studenty, bývá takový návrat obtížný. Během pobytu v jistých směrech dospěli nebo nabyli pocitu osamocení. Po návratu se vrací zpět do situace, kdy se zpětně začleňují do pomyslné hierarchie rodiny a domácnosti, což se jim mnohdy nelíbí.

4. *Readjustment and adaptation*

Tuto poslední fázi můžeme též nazývat jako adaptace, přizpůsobení či zpětné nastavení. K tomu dochází po určité době po návratu. Jedinec si znovu osvojí některé denní rutiny, celková situace kolem něj se více zklidní a ustálí. Opadnou veškerá původní očekávání a tendence si s ostatními vyprávět o jeho zahraniční cestě a on se tak více adaptuje na domácí prostředí. Ačkoliv se může zdát, že vše pokračuje tak, jak tomu bylo předtím, opak je pravdou. Denní záležitosti a styl života se může jevit jako stejný, avšak jedinec nabyl mnoha zkušeností, nových názorů, nového rozměru percepce okolí, jeho životní postoje se mohly změnit, a tak na dění kolem sebe pohlíží jinak. Je svou zahraniční cestou ovlivněn a některé silné vjemy a vzorce chování zůstávají zachovány napořád.⁵²

---

⁵² *Study Abroad Student Handbook Worldwide: Reverse Culture Shock* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <http://www.studentsabroad.com/handbook/reverse-culture-shock.php?country=General>

3 Praktická část

Výzkumná část bakalářské práce se orientuje na změny v životě studenta, které s sebou přináší absolvování výměnného studijního programu Erasmus+. Zaměřuje se na vlivy pramenící z faktorů, jako jsou kupříkladu pobyt v jiné zemi, každodenní kontakt s hostitelskou kulturou a s kulturami ostatních výměnných studentů, interkulturní komunikace, různé formy socializace na nové prostředí a v neposlední řadě i psychické a pocitové vnímání během výměnného pobytu.

Cílem samotného výzkumu je zjistit, v jakém rozsahu působí výměnný program Erasmus+ na život studenta a zda s sebou přináší transformace v postojích, názorech a identitě jednotlivce. Dalším zkoumaným faktorem je, jaké jsou společné fáze, kterými prochází každý výměnný student před, během a po pobytu a které můžeme uvést jako nejčastější.

Za stěžejní metodu výzkumné části práce byla zvolena forma kvalitativního výzkumu, a to především prostřednictvím biografických rozhovorů a metody interview. *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*⁵³ Tento styl nám umožňuje navodit volné biografické vyprávění respondenta na předem stanovené téma, které určil dotazující, a které je řízeno předem vymezenými základními výzkumnými otázkami. V průběhu výzkumu a sběru dat tazatel svými otázkami zejména usměřuje průběh respondentova vyprávění a neodklánění se od tématu. K takovému vývoji dochází na základě způsobilosti tazatele předběžně stanovené otázky modifikovat, přizpůsobovat či doplňovat kdykoliv během prováděného rozhovoru. Právě metoda interview poskytuje tazateli relativně otevřené možnosti kladení otázek a toku informací, neboť rozhovor a celý výzkum není předem definitivně ustanovený a přesně strukturovaný. Díky tomu dochází ke zmínění osobních nuancí jedince a lepšímu porozumění celé skutečnosti.

---

⁵³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, s. 48.

Prostřednictvím takové formy výzkumu docílíme subjektivního vyjádření percepce a myšlenek respondenta o dotazované situaci v jeho životě.⁵⁴

K uskutečnění výzkumu bylo vybráno pět respondentů, kteří absolvovali jeden studijní pobyt Erasmus+ na zahraniční vysoké škole, a to buď na univerzitě v Litvě, nebo v Itálii. Jedná se tak o studenty nebo absolventy, které autorka poznala během vlastního výměnného studia v zahraničí a se kterými i nadále udržuje kontakt. Respondenti jsou různých národností a forma rozhovorů a interview s nimi byla náležitě přizpůsobena. Povětšinou ale probíhala komunikace interpersonální formou v prostředí, které bylo autorkou a respondentem zvoleno jako vhodné k uskutečnění setkání. Celé interview bylo nahráváno pomocí zvukového záznamníku. To je mimo jiné další metoda kvalitativního výzkumu, která slouží především k lepšímu porozumění průběhu interakce a k následnému přesnému přepisu rozhovoru. Jen v jednom případě probíhal rozhovor digitální formou, a to prostřednictvím zasláných vypracovaných odpovědí na otázky.

Okruhy témat a otázek obdrželi respondenti dříve, než se rozhovor uskutečnil, aby si mohli některé odpovědi promyslet a připravit a celkové setkání tak probíhalo bez většího přerušování s obdržením kvalitních, promyšlených odpovědí. Jelikož však bylo setkání s většinou odpovídajících prvním setkáním od společného zahraničního studijního pobytu, do rozhovoru mnohdy vstupovala odlišná témata, která ale přispěla k získání potřebných výsledků a navodila velmi pozitivní a přátelskou atmosféru komunikace. Taková situace je považována při rozhovorech a interview jako velmi důležitá a přínosná. Díky pozitivní a otevřené atmosféře a přátelskému postoji mezi výzkumníkem a respondentem je možné docílit více otevřených odpovědí, ze kterých pramení mnoho užitečných materiálů k následnému výzkumnému zpracování.⁵⁵

3.1 Otázky výzkumu

V rámci přípravy a plánování výzkumu bylo sestaveno třináct otázek a podtémat, které se zaměřovaly na předem stanovené hypotézy a cíle bakalářské práce. Otázky během prováděných rozhovorů měly sloužit zejména jako vodítko celého výzkumu a vést tak k získání potřebných informací ze strany respondenta. Při každém rozhovoru byly

---

⁵⁴ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 166.

⁵⁵ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 110.

pokládány otázky postupně, jak jsou uvedeny. Avšak záleželo na respondentovi, zda se o některých chtěl zmiňovat méně a některé naopak více rozšířit.

1. Jaké pocity jsi cítil/a před samotným výjezdem?
2. Měl/a jsi určité předsudky o hostitelské kultuře nebo zemi před odjezdem?
3. Změnily, potvrdily se v průběhu doby pobytu?
4. Bylo pro tebe obtížné komunikovat v cizím jazyce?
5. Jak probíhal proces akulturace během výměnného pobytu?
6. Zaznamenal/a jsi během pobytu kulturní šok?
7. Setkal/a jsi se po návratu s opačným kulturním šokem nebo ztíženým návratem do domácího prostředí?
8. Jaké pocity tě doprovázely po celou dobu výměnného pobytu?
9. Jaký největší přínos v tvém profesním/osobním životě program doposud měl?
10. Zaznamenal/a jsi některé nově nabyté prvky v chování, postojích nebo názorech, které by pramenily z výměnného pobytu a z každodenního kontaktu s multikulturním prostředím?
11. Pociťuješ v současné době větší náklonost k multikulturnímu prostředí a evropské identitě, nebo naopak více tíhneš ke kultuře vlastní a identitě národní?
12. Nastala v tvém životě určitá změna, která by byla následkem výměnného pobytu, života v zahraničí?
13. Jaké pocity v tobě vyvolává vzpomínka na pobyt v zahraničí, multikulturní prostředí, komunikaci v cizím jazyce a studium jako takové?
14. Považuješ tuto zkušenost jako přínosnou v životě studenta a budoucího absolventa vysoké školy?

3.2 Základní předpoklady

Během zpracovávání této bakalářské práce byly určeny krom samotných cílů i základní hypotézy a predikce, které bude posléze možné dokládat v odpovědích respondentů. Jejich ustanovení vycházelo z vědomostí získaných studiem k teoretické

části zaměřených na základní následky a přínosy výměnného studijního pobytu, dále z osobní zkušenosti autorky s výměnným programem a z informací získaných během pobytu v zahraničí. Jako stěžejní předpoklady byly tak zvoleny:

1. Student si před samotným výjezdem nese v mysli určité postoje vůči budoucí hostitelské zemi a kultuře, které mohou mít charakter předsudků a stereotypů. Většinou jsou získány vlivem okolí, informacemi v médiích a na internetu.
2. Socializace, akulturace během výměnného pobytu nastává spíše v rámci multikulturního prostředí, které je utvářeno ostatními zahraničními studenty, nežli ve styku s hostitelskou zemí a kulturou.
3. Absolvent výměnného studijního pobytu je více nakloněný multikulturnímu prostředí, ve kterém shledává mnoho nových možností pro svůj budoucí osobní a profesní rozvoj, avšak pravděpodobně si i nadále zachovává svoji identitu národní. Stane se tak více otevřený vůči jiným kulturám a respektuje vzájemné odlišnosti.
4. Po návratu student vnímá nově nabyté vlastnosti, schopnosti a postoje, především co se týče osobního růstu a sebehodnocení, víry v sám sebe, osamostatnění, většího všeobecného přehledu o životě v zahraničí a jiných kulturách.

3.3 Rozhovory

Rozhovory byly za účelem efektivního zpracování získaných dat po uskutečnění setkání doslovně přepisovány ze zvukových záznamů do textové formy, případně ještě překládány z anglického jazyka. Je zachována jejich původní podoba, tudíž jsou výroky zaznamenány hovorovou češtinou s občasným použitím slangu. Já, autorka této bakalářské práce, v nich působím jako tazatel.

O dotazovaných respondentech jsou v následujících řádcích uvedeny základní informace a údaje, včetně místa a dne uskutečnění rozhovoru. Avšak v rámci zachování jejich anonymity nejsou uvedena jména a příjmení. V celé výzkumné části vystupují pouze jako „respondent č. 1–5“ podle přiděleného pořadí.

3.3.1 Rozhovor 1

První člověk, kterého jsem si k rozhovoru pozvala, byla česká studentka, se kterou jsem strávila takřka celý výměnný program. Na následujících řádcích je označována jako „respondent č. 1“.

Je původem z Prahy, kde v současné době žije a studuje ve třetím ročníku bakalářský obor Veřejná správa na místní Metropolitní Univerzitě Praha. Programu Erasmus+ se zúčastnila v zimním semestru akademického roku 2018/2019 na Mykolas Romeris University ve Vilniusu, Litvě, kde studovala též veřejnou správu v kombinaci s humanitními předměty. Rozhovor byl uskutečněn během našeho předvánočního setkání, tedy 22. prosince 2019 v jejím pražském bytě.

3.3.2 Rozhovor 2

Dalším respondentem pro výzkum mé bakalářské práce je v současné době již vysokoškolský absolvent, který pochází ze Slovenska z malé vesnice kousek od Bratislavy.

Studoval Masarykovu Univerzitu v Brně, studium dokončil v červnu 2019 na Katedře práv. Účastnil se tak během posledního roku studia v zimním semestru výměnného programu Erasmus+ na Mykolas Romeris University ve Vilniusu, Litvě, kde studoval práva a ekonomiku. V této bakalářské práci je označován jako „respondent č. 2“. Naše setkání a rozhovor proběhlo v posledním lednovém týdnu roku 2020 v Brně, kdy se mimo jiné pořádalo i setkání s ostatními českými a slovenskými kamarády z výměnného pobytu. Rozhovor probíhal během společně stráveného odpoledne při procházce městem s následným pokračováním v kavárně.

3.3.3 Rozhovor 3

Třetí rozhovor jsem uskutečnila s italským studentem pocházejícím z Milána. Ten se stejně jako předchozí respondenti zúčastnil výměnného pobytu Erasmus+ v zimním semestru akademického roku 2018/2019 ve Vilniusu na Mykolas Romeris University.

Jeho zaměřením byla práva, kterým se v současné době věnuje i na pětiletém studijním oboru v rámci univerzity Università degli Studi di Milano-Bicocca. Mimo

studia pracuje v rodinné firmě jako realitní makléř. V rámci výpovědi a výzkumu této bakalářské práce je označován jako „respondent č. 3“.

Náš společný rozhovor probíhal v anglickém jazyce 9. února 2020 v jedné z kaváren v milánské části Brera.

3.3.4 Rozhovor 4

K předposlednímu rozhovoru jsem si záměrně vybrala svoji bývalou spolubydlící z univerzitních kolejí, která od začátku výměnného pobytu měla problém s komunikací s ostatními díky své uzavřené povaze. Zajímaly mě tedy její odpovědi, osobní pohled na výměnný program a zkušenosti z něj.

Studentka pochází z Německa, z města Rosenheim, a věnuje se sociálním vědám na univerzitě Ludwig-Maximilians-Universität München v Mnichově. Zúčastnila se výměnného pobytu programu Erasmus+ v Padově na univerzitě Università degli Studi di Padova v letním semestru akademického roku 2018/2019. Na přijímací univerzitě se věnovala též předmětům z oboru sociálních věd. Ve výzkumu této práce je zmiňována jako „respondent č. 4“.

Kvůli tomu, že jsme neměly možnost se potkat osobně, mi respondentka odpovědi sepsala v anglickém jazyce. Tato varianta se pro ni jevila jako nejvhodnější. Následně jsem odpovědi překládala do českého jazyka.

3.3.5 Rozhovor 5

K poslednímu rozhovoru jsem si pozvala českou studentku, která stejně jako já studuje na Pedagogické fakultě Univerzity v Hradci Králové.

Nezávisle na sobě jsme byly vybrány naší fakultou na výměnný pobyt Erasmus+ v Itálii v období letního semestru akademického roku 2018/2019. Navštívily jsme společně Psychologickou fakultu univerzity Università degli Studi di Padova a po dobu studií jsme se sblížily. Je posledním dotazovaným této bakalářské práce, tedy „respondent č. 5“.

Rozhovor probíhal u mě doma v Miláně v průběhu třetího únorového týdne roku 2020, kdy mě respondentka navštívila.

3.4 Analýza a vyhodnocování výzkumné části

Závěrečná analýza výzkumné části se zaměřuje na shrnutí získaných dat a informací z uskutečněných interview. Rozbor slouží zároveň k potvrzení či vyvrácení některých předem stanovených předpokladů. To je nadále možné považovat i jako zodpovězení jednoho z ústředních cílů, a to, jaké jsou společné změny a prvky, které každý výměnný student před, během a po výměnném pobytu zaznamená.

Kvalitativní analýza se jako výzkumná metoda charakterizuje svou predispozicí zpracovávat nasbíraná data logickým a užitečným způsobem. V takovém zpracování má za cíl nalézt odpovědi na předem stanovené výzkumné hypotézy. Dochází však mnohdy k problémům, oproti kvantitativnímu strukturovanému výzkumu, se statickou analýzou, kdy je obtížné ze získaných dat dojít k závěru formou redukce. Výzkum se leckdy jeví málo transparentně, až se může zdát, že pouze prezentuje souhrn subjektivních dojmů. Oproti tomu však stojí i mnohé výhody kvantitativního přístupu. „*Výhodou je získání hloubkového popisu případů. Nezůstáváme na jejich povrchu, ale provádíme podrobnou komparaci případů, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Citlivě přitom zohledňujeme působení kontextu, lokální situaci a podmínky. Kvalitativní přístup poskytuje podrobné informace, proč se daný fenomén objevil.*“⁵⁶ Interpretace dat obsahuje doslovné citování některých výpovědí respondentů. Citace slouží zejména k lepší ilustraci a autentičnosti výzkumu, kdy se čtenáři daná problematika plastičtěji vyobrazuje a umožňuje větší míru porozumění.

Zaměříme-li se na výpovědi u otázek, které byly pokládány za účelem získání informací k tématu o předsudcích a stereotypch směřujících od studenta k nové hostitelské zemi a kultuře, respondenti odpovídali většinou jednotně. Bylo však důležité nejen zjistit, zda určité předsudky o hostitelské zemi před uskutečněním výměnného studijního pobytu respondenti měli, ale i odkud takové informace a názory pramenily. Jako předpoklad výzkumu této bakalářské práce bylo určeno, že většinová míra informací utvářejících předsudky a stereotypy o kultuře pramení zejména z médií a sdělení na internetu a také především z vlivu okolí, ve kterém student žije. Zde jsou představeny některé z výpovědí respondentů na zmiňované téma.

---

⁵⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, s. 51.

Respondent č. 3 se k otázce vyjádřil následovně: „Měl jsem jeden předsudek. Lidi, se kterými jsem byl v kontaktu před výjezdem a diskutoval jsem s nimi o zemi, protože ji kupříkladu navštívili, nebo o ní nějakým způsobem věděli, mi tvrdili, že je to takzvaně „chladný, studený národ“. Čímž měli na mysli povahu národa. To se mi rozhodně potvrdilo. Ještě v porovnání s mou horkokrevností, klasickou pro Itálii. Takže jsem mnohokrát shledal kontrast, ať třeba s lidmi na ulici, v obchodech a celkově místními po městě nebo když jsem byl v kontaktu s místními studenty na univerzitě. Moc se jim nelíbilo mé objímání, otevřenost. Jednou, na začátku pobytu, jsem se dokonce automaticky začal vítat třemi pusami na tvář, a to jsem hodně překročil. Pak už jsem to s nikým raději neudělal znovu.“

V podobném smyslu téma popisovala i respondentka č. 4 na základě svých zkušeností: „Myslím, že každý má o Itálii, Italech, jejich kultuře, určité předsudky, ideje. Známe tuto zemi z televize, médií, vyprávění. Je to velmi turisticky navštěvovaný stát, který jsem i já ještě před výměnným pobytem párkrát navštívila, ale vždy více na jihu. Je to horkokrevná, kolektivistická kultura, která má ráda život, jídlo, dobré pití, zábavu. Ale dočetla jsem se, že severní část země je taková o něco méně v porovnání kupříkladu s jižními městy a obyvateli Neapole, nebo přímo Sicílii a tak dále. Během pobytu to bylo možné i zpozorovat. Původní předsudky o Itálii se mi jediné potvrdily. Ale studenti, pocházející více z jižní části, se tak dali charakterizovat více. Zaznamenala jsem i větší pořádek a organizovanost ve městě, než tomu je kupříkladu v Římě, který na mě působí jako špinavý a ulepený.“

Většina studentů ve svých odpovědích zmínila, že si vůči hostitelské zemi jisté předsudky před samotným výjezdem uchovávala. Povětšinou byly utvářeny, jak bylo i předpokládáno, přejímáním názorů z médií nebo z vlivu okolí. Týkaly se především mentality, povahy a kultury hostitelského národa, a během výměnného pobytu byly povětšinou na základě vlastních zkušeností potvrzeny.

Téma, které se spojuje se studijními zahraničními výměnnými pobyty a celkově s dlouhodobým pobytem v zahraničí, v cizí zemi a kultuře, je otázka akulturace do nového prostředí a do nové komunity, kterou jsou jednotlivci po celou dobu pobytu dennodenně obklopani. V rámci výzkumu bylo především důležité zjistit, jak akulturace u studentů probíhala. Zda bylo možné pocítovat akulturační změny v rámci

kontaktu s hostitelskou kulturou nebo pouze v rámci kontaktu s multikulturním prostředím utvářeným ostatními výměnnými studenty. V obou případech je povětšinou nutné znát cizí jazyk, kterým nová komunita komunikuje. Je tak pravděpodobné, že se studenti během výměnného pobytu sžijí s místním prostředím, kde se nově nacházejí. Avšak pokud neznají místní jazyk, větší míra akulturace proběhne do multikulturního prostředí utvořeného dalšími studenty. Ti se mezi sebou dorozumívají společným jazykem, kterým je většinou angličtina.

Respondentka č. 1 popisovala akulturaci takto: *„Nebyla to akulturace přímo do litevského prostředí, spíše do multikulturního prostředí, které bylo ve škole a na kolejích. Jak už jsem zmínila předtím, angličtina mi dělala problémy, proto byla taková aklimatizace poněkud horší, ztížená. Co se týče aklimatizace do místního prostředí, bylo to lehčí, než jsem čekala. Litevci nám jsou podobní temperamentem, povahou, tak to nebylo moc složité. Jen pochytit jejich základní pravidla, jako jsou zvláštní otevírací doby obchodů, kde jsou hrozně protivné prodavačky, to, že je lepší se jako holka držet od chlapů z Ruska, co nejdál to jde, a že se člověk anglicky nikde moc nedomluví, ale s ruštinou uspěje.“*

Dalším, kdo se k tématu akulturace více vyjádřil, byl respondent č. 3: *„Nějaká akulturace, socializace, do prostředí multikulturního, kdy jsem byl obklopen studenty z cizích zemí, určitě proběhla. To jsem se brzy začal cítit součástí, pociťoval jsem jedinečnost ze sebe ale i z ostatních, každý byl jiný, a to nás hezky spojovalo. Jelikož jsem nebydlel na kolejích, ale sdílel jsem byt se třemi Francouzky, pořádali jsme společně mnoho večírků, abychom ten kolektiv stmelovali a taky popravdě, abychom byli víc součástí celého dění v nové komunitě studentů. Protože se dost věcí odehrávalo právě na kolejích, kam jsme nemohli. Takže jsem se té socializaci snažil jít sám naproti. Jinak akulturace, socializace s Vilniusem a jeho obyvateli – to už jsem zmiňoval, že jsme odlišné kultury, které stojí plně v opozici, tam nic takového neprobíhalo. Ale město jsem si oblíbil a zvykl na něj rychle. Překvapilo mě, jak bylo okolí čisté a uspořádané proti městům v Itálii.“*

Prostřednictvím komparace s ostatními odpověďmi byl zjištěn a potvrzen druhý stanovený předpoklad, a to, že akulturace probíhá především v rámci vzniklého multikulturního prostředí, které je utvořeno ostatními výměnnými studenty z rozličných

kultur a zemí. Studenti následně pocívali určitou jedinečnost své osobnosti, shledávali rozdílnosti mezi sebou a ostatními, cítili se v bezpečí, pocívali sounáležitost a pospolitost a vnímali toto prostředí jako nově vzniklou komunitu, které byli rádi součástí. Takto se o tématu vyjádřil respondent č. 2: „[...] že jsem součástí super party, která tam tak samovolně vznikla. Pak jsem ji více vnímal jako komunitu, ve který jsem se cítil dobře a trochu pod ochranou. Přeci jen mít v cizí zemi takovou oporu bylo důležité.“

V momentě, kdy se rozhovor zaměřoval na téma identity a respondenti se měli zamýšlet nad charakteristikou té své, byly jim poskytnuty možnosti volby mezi následujícími termíny: identita národní, nebo evropská. Tyto pojmy byly zvoleny na základě jednoho z hlavních předpokladů samotného výzkumu, čímž byla možná změna identity během a po absolvování výměnného studijního programu. Především tak zaměření na to, zda studenti pocívuji změnu týkající se své identity jako identity národní nebo evropské a zda cítí v současné době větší náklonost k vlastní kultuře, nebo tíhnou více k multikulturnímu prostředí. Na takové úvahy odpovídali studenti následovně.

Respondentka č. 1 zvolila na dané téma odpověď následující: „*Asi jsem více nakloněná multikulturnímu prostředí, globalizaci a evropské identitě. Ale snažím si v tom zachovat tu naši jedinečnou českou kulturu, o tu přijít nechci. Takže pořád zvesela hlásím, že jsem z Čech, i když se mi líbí ta možnost mísení národů než nějaké přísně vymezené hranice.*“

Podobnou odpověď též zmínil ve své odpovědi i respondent č. 2: „*Multikulturní prostředí mě přitahuje o něco víc než předtím. Ale hlavně se snažím prezentovat moji národní identitu a kulturu ostatním, aby chápali moje zvyklosti, zásady a způsob života a uvažování.*“

Své myšlenky a postoje na téma identity popsala respondentka č. 5 následujícími řádky: „*Myslím si, že to nelze takto přímo oddělit. Spíše cítím, že mám možnost si vybrat, což je osvobozující. Mám pocit, že se ve mně po zkušenosti pobytu v zahraničí obě identity jen více posílily. Především takto pocívuji evropskou identitu, u které vnímám zesílení. Mám radost, že jsme spojení do unie a můžeme se od sebe navzájem učit.*“

Po zhodnocení zmiňovaných i ostatních výpovědí respondentů lze určit jasnou převahu náklonosti k prostředí multikulturnímu. Na takovém prostředí shledávají studenti mnoho přínosných aspektů. Mezi ně se řadí kupříkladu jmenovaná možnost cestování,

poznávání odlišných kultur, ze kterých se můžeme přiučit novým poznatkům, názorům, myšlenkám, přátelení se napříč kulturami a po profesní stránce vzájemná mezikulturní kooperace firem a společností. Ve stejný moment však většina respondentů volí i identitu národní, jelikož si jsou plně vědomi své jedinečnosti pramenící právě z mateřské země a kultury. Chtějí si tuto jedinečnost i nadále udržet a v multikulturním prostředí prezentovat. Lze tak poukázat na odlišnost, ze které pramení osobní zásady, uvažování a zvyklosti, a která může být přínosná opačným směrem, kdy se od nás přiučí někdo z kultury odlišné. Takové vzájemné předávání, otevřenost a tolerance napříč kulturami je rozhodně důležitým přínosem, který pramení právě z výměnných zahraničních pobytů a který by bylo vhodné zachovat v co největší míře i do budoucna.

Jedním z dalších okruhů výzkumu této práce, o kterém se studenti často zmiňovali, je uvědomění si nabytých nových prvků v osobním a profesním charakteru jedince. A to kupříkladu získání nových vlastností, názorů, schopností či postojů, které tak pramenily ze zkušeností s životem v zahraničí a absolvování studijního výměnného programu. K takovým otázkám přistupovali respondenti různě, avšak původně stanovený poslední stěžejní předpoklad výzkumu bakalářské práce se potvrdil, neboť se ze strany respondentů některé nově získané vlastnosti opakovaly. Především již zmiňovaná otevřenost vůči druhým a potlačení vnitřní předpojatosti, souzení, generalizování a škatulkování ostatních pramenící pouze z vlastního předpokladu, aniž by dotyčného osobně poznali.

K tomu přispěla svou výpovědí respondentka č. 1, která zmínila: *„Změnila se taková ta předpojatost vůči druhým, aniž bych je znala. Takže miň soudím ostatní, dokud osobně nepoznám. Otevřenost vůči druhým a všemu novému, jistý pocit sebejistoty a víra v sebe sama. A taky že jsem se naučila více sdílení a ohleduplnosti vůči ostatním.“*

Se stejnými názory a pocity odpovídal na otázky týkající se změny postojů i respondent č. 3, který ve své odpovědi uvedl: *„Myslím, že mě to vedlo k tomu být více soucitný, otevřený k druhým. Neřešit, z které je kdo země a dokud člověka nepoznám osobně, nevytvářet si kvůli jeho národnosti, vzhledu a tak dále nějaké soudy o něm samém. Více se otevírám novým možnostem.“*

Podobně na toto téma pohlížela i respondentka č. 4, která se zamýšlela nad následujícím: *„Více jsem se spřátelila s lidmi z různých kultur, a tak jsem si pomocí toho*

utvořila o jiných kulturách určitý obrázek v mysli. Občas jsem ale přemýšlela nad tím, právě díky tomuto střetávání s ostatními, jak se od sebe všichni lišíme podle národa, země, barvy pleti a tak dále, ale uvnitř jsme stejní.“

Dále stojí za zmínku zlepšení komunikace, vyjádření myšlenek a znalosti cizího jazyka. Absolventi zmiňovali i pocitovaný růst a vývoj osobnosti, který byl následkem samotného studia a nově nabytých vědomostí ze života v zahraničí, kde si museli poradit sami s každodenními situacemi. Z toho pramení i pocit dospění, dozrání, urovnání si určitých priorit v životě, díky čemuž se studenti začali považovat za více dospělé jedince, kteří nejsou nadále závislí na rodičích a přejímají sami za sebe více zodpovědnost.

Respondentka č. 1 popisovala další nově nabyté a změněné prvky v životě a chování následovně: *„Přestala jsem se stydět mluvit anglicky, vím, že jsem schopná se o sebe plnohodnotně postarat, spoustu věcí si zařídit, i přes možné překážky.“*

Respondentka č. 4 vnímala též změny, především co se týče posunutí hranic a schopnosti komunikace: *„Určitě to, že jsem stále introvert, ale o trochu menší. Posunula jsem hranice, kdy jsem schopná více komunikovat s okolím, sdílet své myšlenky a názory, dokonce i mluvit v cizím jazyce.“*

Podobný názor jako předchozí respondenti sdílela ve své výpovědi i respondentka č. 5: *„Dříve jsem se vyhýbala kontaktu s cizinci, jelikož jsem měla pocit, že se s nimi nedomluví, nebudeme si vzájemně rozumět. Změnila jsem postoj k znalostem cizích jazyků. Jsou pro mě v současnosti naprosto důležité. Cítím se v současné době tomu všemu, co je spojené s multikulturním prostředím, více otevřená, nakloněná. Naučila jsem se si o něco více věřit, že mohu dosáhnout toho, pro co se rozhodnu, i když to s sebou přinese spoustu negativních věcí. Tím se méně bojím nových, neznámých příležitostí.“*

Jedním ze stěžejních cílů této bakalářské práce, kterému byly věnovány i některé otázky výzkumu, bylo zjištění psychického a pocitového vnímání, které studenta doprovázelo před studijním výměnným pobytem, během něj a poté. Díky odpovědím respondentů je možné zpozorovat některé opakující se pocity a mínění, které se během výměnného pobytu měnily a mnohdy přecházely z negativního smýšlení k pozitivnímu. Za zmínku stojí počáteční pocity strachu, neklidu, nervozity z nového prostředí, které je studentovi neznámé a od kterého neví, co očekávat. Strach, kupříkladu pramenící z průměrné úrovně cizího jazyka, která ze začátku pobytu vyvolávala určitá úskalí.

Takový popis pocitů zmínila například respondentka č. 1: *„Před výjezdem jsem cítila neklid, strach, nervozitu zároveň s nedočkavostí, natěšením a vzrušením. Celkově se to ve mně mísilo a každý den byla nálada úplně jiná. Více jsem se však bála studia v anglickém jazyce než života v cizí zemi.“*

Mezi důvody, které vytvářely negativní pocity, patřil problém s nedostatečným vyjádřením sebe sama a svých myšlenek prostřednictvím cizího jazyka, kdy studenti pociťovali z takových situací celkový neklid a nespokojenost, nedostatečnost. Takovou událost ze začátku svého pobytu zmiňoval ve své výpovědi respondent č. 3: *„Na letišti mě první den vyzvedl můj „buddy“ a já jsem nebyl schopen ze sebe dostat normální větu. Cítil jsem z ničeho nic nějaký blok, bylo to zvláštní. Měl jsem na mysli spoustu věcí, ale nedokázal jsem je vyjádřit, a to mě trápilo, protože jsem normálně hodně otevřená povaha, extrovert, a najednou jsem nemohl být sám sebou, takže jsem se z toho necítil moc dobře.“*

Avšak podle výpovědí se v průběhu pobytu začala znalost cizího jazyka zlepšovat, což vedlo i k lepší schopnosti vyjadřování, komunikaci s novými přáteli a získání lepšího sebevědomí s omezením pocitů ostychu. Během pobytu se dostavovaly i pocity jako je štěstí, radost, těšení se z nových zážitků a další podobná pozitivna. Zároveň se ale i mísily s přetrvávajícími pocity strachu a nervozity, které pramenily z blížících se závěrečných zkoušek. Své pocity a myšlenky před začátkem pobytu a během pobytu samotného vyjádřila respondentka č. 4 následovně: *„Nervozita, strach a štěstí dohromady. Nervozita se postupně trochu zmírnila, strach panoval ze zkoušek asi po celou dobu. Radost a štěstí jsem začala pociťovat v druhé polovině výjezdu, začala jsem si uvědomovat, co vše jsem zvládla, trochu jsem na sebe byla i pyšná.“*

Po všech jmenovaných negativních pocitech a myšlenkách, které se před vycestováním do zahraničí a během studijního pobytu objevovaly, jsem se respondentů ptala na pocity, které jim vyvolává vzpomínka na celou tuto zahraniční zkušenost. Zde mají velké zastoupení pýcha a hrdost na sebe sama. Studenti měli dobrý pocit ze zvládnutí kroku do neznáma a všech studijních povinností v cizím jazyce, překonání sebe sama a vykročení z komfortní zóny, za což jsou zpětně vděční. Takovou výpověď můžeme vidět u respondentky č. 4: *„Jsem na sebe pyšná a hrdá, protože jsem se před odjezdem*

kvůli celému pobytu a všemu tomu strachovala, a nakonec jsem ten krok do absolutního neznáma udělala a zvládla ho.“

Podobně se o tématu zmínila ve svých odpovědích i respondentka č. 5: *“[...] byla jsem velmi úzkostná a strachovala jsem se. Teď jsem na sebe ale pyšná, že jsem měla takovou odvahu.“*

4 Závěr

Jak je již známo, každá metoda a teorie prováděného výzkumu, ať už kvantitativního nebo kvalitativního, obnáší pozitivní, ale i negativní elementy, fáze a postupy. U výzkumu a analýzy za využití kvantitativního přístupu je nejvíce stěžejním a pozitivně přínosným elementem již zmiňovaná možnost hloubkového, detailního, rozmanitého popisu a náhledu do dané problematiky, kdy se zkoumá jistý fenomén v jeho přirozeném prostředí. Oproti tomu, jak popisuje ve svém díle Jan Hendl, se naskýtají i nevýhody kvalitativního výzkumu, které je nutné při závěrečné rekapitulaci a ustálení závěru výzkumné práce nést v paměti. K takovým faktorům skýtajícím určité nevýhody patří kupříkladu následující: „*Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí.*“ nebo „*Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.*“ nebo „*Jelikož výzkumník pracuje s omezeným počtem jedinců a obvykle na jednom místě, vznikají také obtíže se zobecňováním výsledků.*“⁵⁷ Díky takovým směrniciím je důležité závěry a východiska aktuálního bádání považovat za propracované, hloubkové výsledky vycházející od konkrétní skupiny respondentů. Avšak nemohou být vyhodnoceny a stanoveny jako definitivní úsudky, které lze přenést na kteroukoliv jinou výzkumnou skupinu.

Již na začátku práce jsou v úvodu jmenovány dva základní přínosy programu Erasmus+, díky kterým se mnoho studentů zvažujících tuto zahraniční zkušenost rozhodne pro její absolvování. Prvním z nich je získání vědomostí a zlepšení úrovně cizího jazyka. Tento aspekt byl i během výzkumné části práce dotazovanými absolventy potvrzen. Studenti a absolventi považují v současné době znalost cizího jazyka na komunikační úrovni za povinnost, která je následně požadována a kladně hodnocena při žádosti o novou pracovní pozici. Mimo profesní stránku nám znalost cizího jazyka otevírá nejedny dveře do zahraničí a nové kultury a umožňuje nám cestování a pocit soběstačnosti a nezávislosti v ostatních zemích.

Další přínos výměnného pobytu vychází právě z kontaktu s odlišnou kulturou. Díky takovému střetu získáváme znalosti a vědomosti o tom, jaký je obecně život a fungování v jiném státě, světě. Tato skutečnost přináší ale stěžejní bod, a to je

---

⁵⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, s. 50.

uvědomění si sebe sama a své vlastní kultury. Jak už bylo v teoretické části popisováno, podle Berry et al. (2002) se kulturní identita projevuje pouze při kontaktu a interakci s kulturou odlišnou.⁵⁸ Právě díky interakci, pozorování a porovnání s jinými si můžeme na základě shledaných odlišností nejvíce uvědomit vlastní kulturu a identitu. Avšak naše identita je obecně v neustálém vývinu a rozvoji, kdy denně přejímáme nové prvky z okolí, kterým jsme obklopeni a na základě kterého se formujeme. Taková změna může nastat, a dalo by se říci, že dle provedeného výzkumu pravděpodobně pravidelně nastává i při výměnném studijním pobytu, kdy jsou studenti obklopeni multikulturním prostředím, ze kterého automaticky nové prvky přejímají.

Výčtu přejímaných prvků pramenících z absolvování výměnného studijního programu a dennímu kontaktu s odlišnými kulturami již byla věnována část v předešlé kapitole a není tak zapotřebí vše znovu opakovat, avšak stojí znovu za zmínku část o rozhodování mezi multikulturní, evropskou identitou a identitou národní. Již víme, že většina absolventů tíhne právě k multikulturnímu prostředí, kterému jsou v současné době více otevření a ve kterém shledávají mnoho pozitiv a výhod. Někteří z nich dokonce i přemýšlejí o budoucí profesní kariéře v internacionálním měřítku. V tento moment je ale důležité, ačkoliv respondenti takovou odpověď též zmínili, aby se v rámci tíhnutí k multikulturnímu nezastíhovala kultura a identita národní. Mohlo by tak dojít ke kompletní globalizaci, sjednocení a setření kulturních rozdílů, které nás dělají jedinečnými. Je na místě podporovat v jedincích osobitost, jedinečnost a hrdost na vlastní kulturu, kterou se budeme snažit reprezentovat v interakci s ostatními. Je běžné, že považujeme okolí, ve kterém vyrůstáme, za automatické, běžné, stereotypní a o to více takové pocity nacházíme při kontaktu s něčím novým, jiným, což v nás vzbuzuje zvědavost a zájem. V tento moment musíme mít ale stále na mysli, že taková situace nastává i v opačném případě. Proto bychom měli vlastní kulturu a zemi podporovat, respektovat a snažit se o zachování jedinečnosti státu a jeho historie.⁵⁹

---

⁵⁸ BERRY, John W., Ype H. POORTINGS, Marshall H. SEGALL a Pierre R. DASEN. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 2002, s. 226.

⁵⁹ Osobní zkušenost se životem v zahraničí, který probíhá po dobu více než jednoho roku, mě přivádí k následujícím postojům: Uvědomuji si, že jsem nikdy příliš nelpěla na České republice jako takové a pocitu věrnosti a sounáležitosti s naší zemí. Při obou výměnných pobytech jsem nepotřebovala patřit do skupiny lidí stejné národnosti, ba naopak jsem vyhledávala jedince a skupiny národností odlišných, z jistého pocitu zvědavosti a touhy po obohacení, což se vždy projevovalo jako přínosné.

Absolvování výměnného programu Erasmus+ přináší mnoho nových poznatků a prvků do života studenta a záleží pouze na něm, do jaké míry je připraven určitou změnou postojů, názorů a identity projít. Víme ale, že se absolvent stává po výměnném programu více otevřený světu, o kterém si nese vlastní názory a ideály, které si sám vytvořil z osobní zkušenosti. Stejně tak je bez prvotních předsudků otevřen ostatním lidem rozličných kultur, etnik, skupin a národností. Stal se více dospělým a nezávislým, věří si, a své nově nabyté znalosti, vědomosti a osobitost hodlá uplatnit v budoucích osobních a profesních sférách svého života.

Díky současné situaci a jistotě, že v zahraničí zůstávám o něco déle, než bylo plánováno, a to na dobu neurčitou, zjišťuji daleko větší tendenci k tíhnutí k rodné zemi. Není to však zapříčiněno negativními zkušenostmi, steskem po domově nebo touze po návratu, naopak. K takovému názoru mě přivádí vnitřní hrdost na místo, ze kterého pocházím, na národ a kulturu, kterou jsem byla vždy obklopena a kterou si nesu v sobě.

Až díky střetu s kulturou odlišnou jsem přišla k uvědomění, co vše se nachází v kultuře a zemi mně mateřské. Je pravděpodobné, že díky porovnání člověk na určité věci změní názor nebo úhel pohledu. Proto bych si nepřála, aby naše kultura a identita byla integrována a zastíněna více identitou evropskou. Naopak zastávám názor, že je třeba chránit výjimečnost vlastní kultury a národa.

Podobně to cítím i ohledně ostatních zemí Evropy či Evropské unie. Dle mého názoru by měla fungovat jistá míra sjednocení, ze které vznikne síla sloužící k účelům obrany při problematických situacích, avšak každá země by si měla snažit udržet svoji jedinečnou kulturu a nesnažit se integrovat země ostatní nebo integraci podléhat. Já osobně se stále charakterizuji více národní identitou České republiky nežli identitou evropskou, avšak s vděkem vůči celé Evropě a Evropské unii za umožnění studijních pobytů, zahraniční stáže a další možnosti.

5 Seznam použité literatury

Bibliografie

1. BALVÍN, Jaroslav. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3.
2. BAUMAN, Zygmunt. *Globalization: The Human Consequences*. New York: Columbia University Press, 1998. 136 s. ISBN 0-7456-2012-4.
3. BERRY, John W., Ype H. POORTINGS, Marshall H. SEGALL a Pierre R. DASEN. *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications*. New York: Cambridge University Press, 2002. 588 s. ISBN 0521-64152-7.
4. ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 352 s. ISBN 978-80-7419-053-7.
5. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
6. GOŇCOVÁ, Marta, ed. *Evropanství a národní identita: sborník z konference uspořádané dne 11. listopadu 1999 Centrem pro evropská studia při Katedře filozofie a občanské výchovy Pedagogické fakulty MU v Brně*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. 203 s. ISBN 80-210-2393-7.
7. HARKINS, Jean a Anna WIERZBICKA. *Emotions in Crosslinguistic Perspective*. New York: Mouton de Gruyter, 2001. 421 s. ISBN 3-11-017064-7.
8. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
9. HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK, ed. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-22-9.
10. KOLMAN, Luděk. *Kapitoly z psychologie pro ekonomy*. Luděk Kolman. Praha: Credit, 2002. ISBN 80-213-0968-7.
11. KRŇANSKÁ, Petra Emílie, Olga HECLOVÁ a Jana PÁVKOVÁ, ed. *Erasmus očima studentů*. Praha: Dům zahraničních služeb, 2010. 29 s. ISBN 978-80-87335-09-3.

12. MOREE, Dana. *Základy interkulturního soužití*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0915-7.
13. PELCOVÁ, Naděžda. *Multikulturalismus a multikulturní výchova*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-392-4.
14. PREISSOVÁ, Andrea. *Multikulturalismus – ztracené paradigma?* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4134-4.
15. PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). 199 s. ISBN 978-80-247-3069-1.
16. PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. Praha: Portál, 2004. Psychologie (Portál). 199 s. ISBN 80-7178-885-6.
17. PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006. První pomoc pro pedagogy. 263 s. ISBN 80-7254-866-2.
18. SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Karolina KRÍŽOVÁ. Praha: Dokořán, 2011. PNK. 148 s. ISBN 978-80-7363-380-6.
19. Stanislav BROUČEK, Jiří CVEKL, Václav HUBINGER, Tomáš GRULICH, Jiří KOŘÁLKA, Zdeněk UHEREK, Ivo VASILIJEV. Základní pojmy etnické teorie. *Český lid: časopis pro etnologická studia* 78, č. 4 (1991) s. 237–257
20. ŠVARCOVÁ, Eva. *Slovníček pojmů k multikulturní výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-251-0.
21. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 181 s. ISBN 80-244-0150-9.
22. WARD, Colleen, Stephen BOCHNER a Adrian FURNHAM. *The Psychology of Culture Shock*. Philadelphia: Taylor & Francis, 2001. 371 s. ISBN 0-415-16235-1.

Internetové zdroje

1. *Anthropology matters: Culture shock: negotiating feelings in the field* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: https://anthropologymatters.com/index.php/anth_matters/article/view/64/123
2. BAČOVÁ, Viera. *Primordiálny versus inštrumentálny základ etnickej a národnej identity* [online]. 1997 [cit. 2020-01-028]. s. 304–306. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/293398117_Primordiálny_versus_instrumentálny_základ_etnickej_a_národnej_identity_Primordial_versus_instrumental_basis_of_ethnic_and_national_identity
3. *Education and Training* [online]. [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en
4. *Encyclopedia of Migration: Kulturní šok* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/kulturni-sok/>
5. *Erasmus: Facts, Figures & Trends* [online]. 2014 [cit. 2019-10-08]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/erasmus-plus-facts-figures_en.pdf
6. *Erasmus+: O programu* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/o-programu/>
7. *EDUCATION & TRAINING: History of the ERASMUS programme* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20130404063516/http://ec.europa.eu/education/erasmus/history_en.htm
8. *Erasmus+: The EU programme for Education, Training* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/erasmus-plus-in-detail_en.pdf
9. *Erasmus+: Factsheets* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about/factsheets_en
10. *Erasmus+: Studium v zahraničí* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities/individuals/students/studying-abroad_cs

11. *ESN: Erasmus Student Network Czech Republic* [online]. [cit. 2019-10-11].
Dostupné z: <https://www.esncz.org>
12. *Digital Opportunity Traineeships – Background* [online]. 2018 [cit. 2020-02-03].
Dostupné z: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-opportunity-traineeships-background>
13. *Projekty mobility osob: Finanční podmínky* [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/mobilita-osob-vysokoskolske-vzdelavani/pro-studenty/>
14. *Study Abroad Student Handbook Worldwide: Reverse Culture Shock* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <http://www.studentsabroad.com/handbook/reverse-culture-shock.php?country=General>

6 Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Grafy týkající se účastníků, projektů a výše grantu za ČR (2016/2017)18

Obrázek č. 2: Nárůst českých výměnných studentů od roku 2009 do roku 201718

Obrázek č. 3: Výše stipendií na mobility programu Erasmus+ z roku 201921

Obrázek č. 4: Křivka znázorňující průběh akulturace a kulturního šoku35